СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

17 (1204), 27 квітня — 3 травня 2023

“Янголи Азову” — дев’ять років на шляху служіння Україні

Євген БУКЕТ

Патронатна служба “Янголи Азову” – унікальний проєкт допомоги українським воїнам, який зародився у 2014 році й відтоді невпинно розвивається і розширюється.

Зусиллями Патронатної служби “Янголи Азову” тільки з 24 лютого 2022 вилікувано більше 1700 бійців бригади НГУ “АЗОВ”, 3-ї окремої штурмової бригади ЗСУ та спецпідрозділу ГУР МО “КРАКЕН”. На даний момент під опікою служби більше 700 бійців бригади Національної Гвардії України “АЗОВ”, 3-ї окремої штурмової бригади Сухопутних військ Збройних Сил України та спецпідрозділу Головного Управління Розвідки Міністерства оборони України “КРАКЕН”. Понад півтори тисячі родин загиблих і полонених бійців перебувають на постійному контакті з “Янголами Азову” та отримують усі можливі консультації та допомогу.

Засновницею і очільницею Патронатної служби “Янголи Азову” є Олена Толкачова. Волонтерством вона зайнялася ще під час Революції Гідності, після початку АТО переорієнтувалася на допомогу фронту, а саме добровольчому батальйону “Азов”.

Першими пораненими, якими стала опікуватися Патронатна служба, були поранені під час визволення Маріуполя 13 квітня 2014 року. Після звільнення передмістя Донецька, Мар’їнки 4 серпня 2014 року – додалася робота і з загиблими – тоді батальйон “Азов” втратив вбитими свого першого добровольця “Балагана”.

Іспитом для новоствореної структури стала Іловайська операція у серпні 2014 року – десятки поранених бійців і 6 загиблих – тоді до функціоналу Патронатної служби додалося завдання постійного контакту з родинами поранених і загиблих бійців, юридичний супровід, матеріальна та морально-психологічна підтримка.

З кожною новою операцією полку “Азов” зростала і його Патронатна служба – Широкинська наступальна операція, бої під Красногорівкою та на Світлодарській дузі. Кожна перемога коштувала життя та здоров’я багатьом азовським добровольцям. Державні структури, скуті застарілими бюрократичними механізмами XX ст. і обмеженістю фінансування, часто не могли надати вчасно і в повному об’ємі допомогу, потрібну пораненим бійцям і родинам загиблих героїв України, змушували до розширення Патронатної служби Азову.

Станом на 2021 рік Патронатна служба Азову – невеликий дружній колектив волонтерів-професіоналів, які виконували функціонал багатьох державних органів.

Після початку широкомасштабної війни проти рф по всій Україні було утворено багато підрозділів на базі ветеранів “Азову”, а полк НГУ “Азов” опинився блокованим у Маріуполі, де прийняв надважкі бої на Азовсталі, а потім витримав нелюдські умови полону в Оленівці.

Патронатна служба Азову ніколи не стикалася з такою кількістю вбитих, поранених, понівечених бійців і їх родин, але вона прийняла цей виклик. Сьогодні роботу “Янголів Азову” забезпечує майже 30 небайдужих українців і українок, які працюють в чотирьох відділах: лікування, реабілітації та допомоги пораненим і звільненим з полону; організації поховань та роботи з моргами; транспортному; юридичному та відділі зі співпраці з Координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими Головного Управління Розвідки Міністерства оборони України.

У кожного – особиста історія, яка привела їх в Патронатну службу Азову.

Наприклад, Ольга Кравченко курує напрямок роботи Патронатної служби по контакту з родичами полонених та азовцями, які вийшли з полону. Очолила цей напрямок з літа 2022 року. У березні минулого року вона втратила чоловіка – Миколу Кравченка, співзасновника добровольчого батальйону “Азов” (2014) і батальйону ТРО “Азов-Київ” (2022). Він загинув 14 березня 2022 року неподалік с. Горенка, потрапивши під російський артобстріл. Після загибелі чоловіка Ольга приєдналася до Патронатної служби “Янголи Азову”. Разом зі своїми помічницями вона знаходиться в постійному контакті з понад 1500 родин полонених і зниклих безвісти – як з тими, хто повернувся в Україну, так і з тими, батьки\сини\чоловіки яких досі в російському полоні. В завдання її відділу входить робота із прийняття азовців, які щойно вийшли з полону, відновлення документів, матеріальна допомога родинам, допомога з пошуком та орендою житла, постійна співпраця з координаційним штабом з питань поводження з військовополоненими ГУР.

Софія Толкачова очолює відділ лікарської справи, в обов’язок якого входить лікування поранених, комунікація з лікарнями, документально-лікарське ведення бійців аж до їх повернення в стрій, компенсування грошей за пройдене лікування, контроль за обігом медичних документів. Софія долучилася до Азовського руху з 13 років, спочатку – як вихованець дитячо-юнацького патріотичного табору “Азовець” і вже в 16 років стала виховником у ньому. У таборі вона займалася з дітьми аж до останнього літа перед широкомасштабним вторгненням. У 2020 році Софія вступила до Національного медичного університету ім. Богомольця на факультет “лікувальна справа”. З 24 лютого 2022 року на волонтерських засадах долучилася до ТРО “Азов-Київ”, а в березні 2022 року почала працювати координатором по роботі з пораненими азовцями, які були евакуйовані з Азовсталі, та пораненими бійцями ТРО “Азов-Київ”, які брали участь у боях на Київщині. Поранених приймали в 1-му хірургічному шпиталі “БРАСС”, що є спільним проєктом Патронатної служби “Янголи Азову” та клініки пластичної хірургії “БРАСС”. Влітку 2022, коли робота в шпиталі була налагоджена, Софія долучилася до роботи в Патронатній службі Азову в Києві, де систематично брала участь у допомозі при впізнанні та огляді тіл загиблих героїв Азовсталі. З осені 2022 вона стала медичним куратором окремого напрямку роботи Патронатної служби “Янголи Азову”. В її обов’язки входить координація роботи понад 20 медичних кураторів Патронатної служби по всій Україні, від моменту прийняття пораненого бійця під опіку до оплати його лікування, що триває до його повного одужання, реабілітації та повернення у стрій. На даний момент під опікою цих 20 кураторів знаходиться понад 700 бійців бригади НГУ “АЗОВ”, 3-ї окремої штурмової бригади ЗСУ та спецпідрозділу ГУР МО “КРАКЕН”.

Помічник Олени Толкачової, Богдан Кулаков – теж у минулому виховник дитячо-юнацького патріотичного табору “Азовець”, станом на початок широкомасштабної війни навчався в аспірантурі Університету імені Б. Грінченка. 24 лютого минулого року приєднався до ТРО “Азов-Київ”, наразі відповідає за прийом, оформлення та передачу відділу організації поховань тіл загиблих героїв 3-ї окремої штурмової бригади ЗСУ, яка обороняє Бахмут.

Ірина Пянківська очолює роботу відділу, що займається організацією поховань азовців і бійців підрозділів, сформованих ветеранами полку “Азов”, комунікацією зі структурами Національної Гвардії України та Територіальними центрами комплектації та соціальної підтримки ЗСУ, моргами та державними установами щодо процедур поховання, компенсації витрат на поховання та комунікацією з родинами загиблих. Ірина ще в 2014 році долучилася до Азовського руху. Спочатку вона була волонтеркою в медичній службі на навчально-рекрутинговому центрі батальйону “Азов”, який розташовувався в готелі “Козацький” у Києві. Влітку 2014 року вона приєдналася до Патронатної служби “Азову”, якій віддала вже дев’ять років свого життя.

“Янголи Азову” свідомо стали на шлях служіння Україні через лікування та реабілітацію поранених, гідне вшанування пам’яті загиблих героїв і всебічну підтримку їхніх родин.

ВІКТОР ТЮТЮН

3

ЩО З НАЦІОНАЛЬНОЮ ПРЕМІЄЮ?

4–5

МИРОСЛАВ ДОЧИНЕЦЬ

8–9

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Тижневик “Слово Просвіти” – один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі, хто любить, шанує і дорожить українським правдивим і об’єктивним словом, можемо допомогти “Слову Просвіти”. Будь-яка фінансова підтримка видання – це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити: АТ “Сенс Банк”, р/р UA 303003460000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Шпінталь Віталій Іванович — 20 000 грн.
2. Глаголюк Олексій Васильович — 2000 грн.
3. Глаголюк Василь Петрович — 2000 грн.
4. Глаголюк Вікторія Василівна — 2000 грн.
5. Шевченко Надія Федорівна — 1000 грн.
6. Гуменюк Галина Денисівна — 300 грн.
7. Григоренко Людмила Іванівна — 200 грн.

“Історична місія українців – не лише заборонити рашизм, а й зруйнувати російську імперію зла”.

Вісім чинників “рашизму”: українські науковці дали визначення ворожій ідеології

Євген БУКЕТ
Фото **Дмитра ЮРЧЕНКА**

Нещодавно в Military Media Center – медійному майданчику сил оборони та безпеки України – презентували книгу “Заборонити рашизм”.

Учасники заходу: співавтори книги – керівник Центру дослідження Росії, проректор з міжнародної діяльності Київського університету імені Бориса Грінченка Володимир Огризко, завідувач відділу джерелознавства нової історії України Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України Ігор Гирич, завідувач відділу актової археографії того ж Інституту Віктор Брехуненко, доцент кафедри політології та соціології Київського університету імені Бориса Грінченка Олександр Палій та професор кафедри історії України університету імені Бориса Грінченка Віталій Андрєєв – розповіли про ідею створення книги “Заборонити рашизм” та її актуальність.

Під час презентації обговорювали питання протиборства Заходу і московії, українсько-російських відносин на різних історичних етапах, витоків формування російського месіанства та експансіонізму, які стали підґрунтям до творення імперської ідеології. Науковці розповіли і про російський фашизм, його витоки та ідеологію, сучасний рашизм як різновид фашизму та поділилися баченням того, якою буде Україна та цивілізований світ після неминучої перемоги над злочинною ідеологією та її носіями.

“Заборонити рашизм” – знакове ідеологічне видання, над яким у час широкомасштабного вторгнення рф в Україну працювало сузір’я видатних українських науковців. І хоча книга позначається як “науково-популярна”, вона містить посилання на майже 500 джерел інформації – від архівних документів до праць всесвітньо визнаних дослідників.

Видання було затверджене до друку Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка. Автором ідеї створення книги й натхненником проєкту був ректор Університету Віктор Огнев’юк – доктор філософських наук, професор, академік НАПН України, який, на жаль, передчасно пішов з життя 21 жовтня минулого року. Авторами книги є також доктори історичних наук Віталій Андрєєв, Віктор Брехуненко, Михайло Відейко, Ігор Гирич, Борис Гуменюк, Валентина Піскун, Володимир Сергійчук та Петро Чернега, доктор філологічних наук Лариса Масенко, кандидати наук Юрій Митрофаненко, Володимир Огризко, Олександр Палій і Павло Полянський.

Створена у форматі колективної монографії, книга складається з 15 розділів, у яких простежується історія української і “російської” цивілізацій від найдавніших часів до сьогодення, кількасотлітня боротьба “західного” і московського світів, ідеологічне протистояння українського національно-визвольного руху та “русского міра”, а також аналізуються російські експансивні практики та методи упокорення поневолених народів. Завершують книгу прогнози світобудови після перемоги над рашизмом від кандидата історичних наук, керівника Центру дослідження росії, колишнього міністра закордонних справ України Володимира Огризка та висновки, написані у співавторстві докторами історичних наук Ігорем Гиричем та Валентиною Піскун.

За означенням авторського колективу: “рашизм – це ідеологія і практика національної винятковості й культурної зверхності росіян; практика постулювання „русского міра“ як основи світогляду й національної ідентифікації та причинно-наслідкового виходу за межі власного геополітичного простору; втручання у внутрішні справи інших держав і можливість нав’язування власних світоглядних бачень шляхом збройного вторгнення в межі суверенних держав”.

Проте, як аргументовано доводять науковці, рашизм – зовсім не нове явище, що визріло за часів диктатури путіна. Адже він “є логічним продовженням ідеології та практики московського царства від початку XIV століття, реперними точками якої були: знищення Новгорода (1478 р.) як міста з особливою системою самоуправління (віче) й запровадження титулу для московських царів „государь всея руси“; ідеологема „москва – третій Рим“ івана III, яку сформулював московський митрополит кипріан; імперська практика московських царів івана грозного, алєксєя міхайловича, пєтра I та єкатєріни II. Вже з часів „собіранія зємєль“ почала вимальовуватися і обґрунтовуватися ідея виключності й особливої місії московської нації, яка у XVIII столітті прибрала собі нову імперську форму – нації російської”.

Книга “Заборонити рашизм” – чи не перше видання, де автори чітко й лаконічно сформулювали складові частини російської ідеології й суспільні практики, які її характеризують:

1. Національна виключність російського народу, його “обраність” і “месійність”, намагання нав’язати іншим народам своє бачення світу, цінностей і культури.

2. Крайня ксенофобія до інших народів, досвід існування яких не може бути прикладом. Це призводить до атрофії критичного мислення пересічного росіянина, неспроможного бачити недоліки свого існування в мультикультурному світі.

3. Експансіонізм, тобто технологія захоплення земель інших народів. За рахунок територіального розростання ширився також крайній імперіалізм, бажання загарбувати нові території, який зрештою виродився у прагнення світового панування.

4. Самоствердження за рахунок поневолених народів і культур. Для цього росіяни фальсифікують історію, підміняють сенси, впроваджують на захоплених землях страшний терор і руїну, щоб фізично знищити носіїв історичної правди.

5. Централізм або безконтрольна влада монарха, що завжди протиставлялися українському демократизму і народоправству. московський шовінізм бачить своїм завданням нищення всього, що не вписується в канон психології “російської душі”, зокрема, української ментальності.

6. Антиінтелектуалізм або “однодумство” як форма найоптимальнішої обробки мізків широкого загалу. російські культура і література завжди були імперськими і негативно ставилися до інших народів.

7. Фрагментація суспільств упокорених народів. Ті, хто служить імперії, набувають нового статусу, користуються матеріальними благами. А ті, хто чинить спротив, стають ізгоями, позбавляються власності тощо. У такий спосіб створюється соціальне колаборантське поле та провокується постання негативних поведінкових практик.

8. Міжнаціональні конфлікти, які підживлюються московською владою відносно представників різних етносів. Для всіх народів “нєрусского язика” – обмеження в доступі до освіти, заборона користуватися рідною мовою, нехтування національним самовираженням особистості як культурною цінністю. Застосування методології зіткнення міжнаціональних інтересів, протиставлення національних меншин одна одній, практики виселення і переселення людей з одних регіонів у інші.

Попри претензійну назву, книга не наводить формули, як саме можна заборонити рашизм. Пов’язавши події минулого й сьогодення, виокремивши найхарактерніші чинники ворожої ідеології, автори сподіваються, що їхні висновки допоможуть широкому колу зацікавлених осіб нейтралізувати вплив росії та її злочинного, антилюдського світогляду на світову цивілізацію. Адже історична місія українців – не лише заборонити рашизм, а й зруйнувати російську імперію зла.

Чому Україні потрібна ядерна зброя?

Україна територіально затиснута між потужною економічно Європою і слабкою економічно, але вкрай агресивною Московією. Агресивність нашого північного сусіда цілком компенсує його економічну слабкість і робить його вкрай небезпечним для всього цивілізованого світу.

Валерій ШВЕЦЬ,
м. Одеса

Жоден клаптик європейської землі не политий так густо кров’ю, як українська земля. Цей висновок стосується не лише давнього минулого України. Найкривавіша війна людства – Друга світова війна — зменшила довоєнне населення України у 41 млн осіб на 14 млн осіб. Це найбільші відносні втрати одного народу на одній війні за всю історію людства. Мільйони українців загинули на фронтах чужої для нас війни. Переможцем у цій війні вийшло абсолютне світове зло під назвою Радянський Союз. Щоб остаточно добити український народ на території України у післявоєнні 1946–1947 роки, радянською владою був організований черговий штучний голод, що забрав життя ще 2 млн українців. Криваве придушення національно-визвольної війни на теренах Західної України мало ще більше деморалізувати українську націю. Якщо згадати геноцид українців голодом у 1933 році, коли було знищено 10,5 млн осіб, то виникає запитання – хто був справжнім окупантом української землі?

Війна, війна, кров, смерть, голод і знову смерть – це доля української землі протягом століть, особливо часів Радянського Союзу. У 1991 році ми здобули незалежність, і які кроки робили майже всі наші керманичі протягом років незалежності? Озброювали український народ, готували його до оборони своєї держави, виховували український патріотизм, який є найсильнішою зброєю у будь-якій війні? Ні і ще раз ні. Вони шаленими темпами роззброювали країну. Передали практично все стратегічне озброєння нашому споконвічному ворогу. Україна мала ядерну зброю – тепер не має. Україна мала стратегічну авіацію – тепер не має. Україна мала потужний ракетний щит – сотні шахтних пускових установок – тепер не має, всі вони були підірвані. З потужного Чорноморського флоту ми не отримали практично нічого. Майже всі роки незалежності ми наполегливо і послідовно послаблювали оборонний потенціал нашої держави, і коли наш споконвічний ворог вирішив, що цей потенціал вже не становить для нього серйозної небезпеки, він на нас напав. І знову українська земля у руїнах, полита нашою кров’ю, і війні не видно кінця.

Я вірю в нашу перемогу, але що буде після неї? Я стверджую: миру не буде, у кращому разі буде перемир’я. Це перемир’я триватиме доти, доки Московія не зализе рани своєї поразки, поки ми вчергове не впадемо у свій традиційний пацифізм і не ослабимо нашу оборонну могутність. А тоді знову агресія нашого споконвічного ворога на нашу землю, чергова його спроба фізичного винищення українського народу. Моє розуміння минулого і майбутнього таке. Криваві війни на нашій землі тривали тисячоліття. Вони й надалі триватимуть. Кожна з наступних війн закінчуватиметься черговою нашою перемогою лише у разі, якщо ми завжди будемо напоготові. Після кожної війни ми повинні ставати сильнішими, а наш споконвічний ворог — слабшим, тим самим зменшуючи вірогідність нової війни у ближчому майбутньому.

Що конкретно робити? Озброюватись, ставати сильнішими сьогодні. Якою має бути кінцева мета на цьому шляху? Відновлення того рівня військового потенціалу, який ми мали у 1991 році. Ми маємо відновити всі його компоненти, включно з ядерним потенціалом. Але цей шлях ми маємо пройти разом з нашими стратегічними союзниками при їх матеріальній і моральній підтримці. Для цього потрібна наполеглива робота нашої дипломатії та масова підтримка українського населення всіх цих кроків.

І ще патріотичне, я б сказав, націоналістичне, виховання українців, подолання духу пацифізму, притаманного нашій нації. Озброєння патріотичної частини нашого населення вогнепальною зброєю, поширення розгалуженої системи територіальної оборони навіть у мирний час. Ми маємо пам’ятати, що всі європейські народи є нашими кровними братами, крім конгломерату народів Сходу, з якими ми воюємо всю нашу історію і будемо воювати у майбутньому.

Ми повинні відшукати в своєму середовищі майбутніх керівників з масштабним і націоналістичним мисленням або взагалі відмовитись від виборної посади “царя”, якому ми заздалегідь надаємо право вирішувати всі наші проблеми, які ми лінуємось або не здатні вирішувати самі. Велика Британія не обирає собі царя на загальних виборах, але є дивовижною за внеском у світову культуру і науку країною. Таких країн в Європі багато.

Необхідно зрозуміти, що війна з Московією – не єдина наша проблема. Європа вимирає, але ми вимираємо найшвидшими в Європі темпами. У Європі занепадає освіта – і вища, і середня, і початкова, але у нас вона занепадає катастрофічно швидшими темпами. Реально, а не формально, більшість наших громадян мають рівень неповної початкової освіти. Активно спілкуючись зі студентами, я знаю, про що говорю. Як наслідок, занепадають наші і академічні, і прикладні науки. У нас не вистачає експертів з ключових питань розвитку нашої промисловості, енергетики тощо. А нам же потрібно розвивати нашу атомну енергетику, від реакторів на теплових нейтронах переходити до реакторів на швидких нейтронах. Нам потрібні новітні технології збагачення урану і плутонію, нам потрібна власна атомна бомба, власна стратегічна авіація, власні ракети далекого радіусу дії, власна програма космічних досліджень.

Для того, щоб виграти цю війну і надовго закріпити нашу перемогу, ми маємо стати передовою в науковому та культурному сенсі нацією світу. Ця війна – шанс або загинути остаточно, або відродитись у всій величі наших предків: скіфів, сарматів, русів, роксолан. Ми повинні подолати не лише власну кризу в усіх аспектах нашого національного життя, але показати братнім європейським народам правильний вихід з тієї демографічної, етнічної і культурної кризи, в якій вони самі зараз перебувають.

Діти, армія, наука – такий мій список пріоритетів на найближчі століття нашого національного розвитку. Слава Україні! Смерть ворогам!

Від Бастилії до “тюрми народів”

Віктор ТЮТЮН,
м. Херсон

Деколонізація України почалася без оголошення. Хоча таке завдання виникало на всіх переломних етапах нашої історії. Ці наміри приховували ретельно, а коли в метрополії зауважували “смятеніе інородцев”, то розправу не відкладали, застосовуючи різні каральні заходи, включно з убивствами й каторгами.

Часто “деколонізацію” підміняють розмовами про можливий (і бажаний!) “розвал росії”. Український народ зіграє вирішальну роль у житті власного пасинка, що виріс виродком. Однак процес “оздоровлення” після вбивчих “братніх обіймів” не означає, що монстрові слід повідрубувати руки й ноги. Навпаки: розчленування т. зв. росії станеться через її самогубний характер і повернення етносам їхніх прав.

Два великих євреї – Зеєв Жаботинський (1880–1940) і Збігнєв Бжезінський (1928–2017) передбачали таку можливість. Третій, послідовний апологет “СССР – Вєлікой Росії” Генрі Кісінджер (1923 р. н.) нещодавно визнав і проголосив Україну як нового лідера “вільного світу”. Можливо, є четвертий...

Все, пов’язане з “росією”, як і з сересером, починалося з брехні, вигадками супроводжується і заводить в місця непевні. На кожну критичну пору є свій Сусанін. Історія, котра сміється або плаче, обрала могильником “тюрми народів” чекіста путіна. Те, що він проголосив себе її рятівником, зіграло з імперією злий жарт. Сьогодні кремлівський гном лякає світ іграшковими “уральцями” й “московитами”, хоча всі вже дізналися про справжніх бурятів і якутів, татар і чувашів...

19 лютого 2023 року на Мюнхенській конференції з безпеки Михайло Ходорковський закликав європейців не мазати одним миром путіна і “рускіх” як народ. Цей лідер антипутінців не вперше повторює подібне прохання. І лише для того, аби запобігти розвалу росії імперської, всупереч історичному розвиткові.

Тим часом деколонізація з боями йде в Україні. У світі вона почалася з декомунізації, встановлення історичних наукових фактів, повернення питомої топоніміки і знаменитих “блудних синів”. Українцями з народження названо художників Архипа Куїнджі, Івана Айвазовського, Іллю Рєпіна. Міжнародна спільнота сприйме деколонізаційні заходи, як це вже відбулося протягом відмови від загарбницьких завоювань. Колишні імперії напрацювали досвід, і лише московська зчинила гвалт.

Крах московського улусу завершує історію самозваної “російської імперії”. Вона вже зруйнована, як Бастилія.

Королівська тюрма у Франції символізувала необмежену владу монархів. 14 липня 1789 року парижани штурмували й захопили Бастилію. У сутичці загинули 98 осіб. Ця “небесна сотня” пожертвувала собою, щоб кожен француз здобув право називатися “громадянином”.

У серпні того ж року Національна асамблея ухвалила Конституцію з “Декларацією прав та свобод людини і громадянина”. Значно раніше, 5 квітня 1710 року Пилип Орлик написав перший у Європі найголовніший суспільний закон: “Конституція обмежувала привілеї гетьмана та старшини, вирівнювала козаків у правах, зберігаючи при цьому окремий статус запорожців”. Отже, Гійом Лавассер де Боплан запорожцем би не став, хоча громадянином би вважався. Як сказали б тепер, “перехідні положення” передбачали політичну незалежність України від московії та розбудову незалежної української Церкви.

У 1869 році сталася непересічна подія: 72-річний французький політик, банкір і газетний медіамагнат Казимир Делямар звернувся до сенату своєї країни з петицією під назвою “П’ятнадцятимільйонний європейський народ, забутий в історії”. Йшлося про українців. А вислів про росію як “тюрму народів” належить також йому.

70 років поспіль українські письменники, політичні дисиденти переконували вільний світ у тому, що “росія – тюрма народів” і “Колос на глиняних ногах”. Їх чули, але вдавали, що не розуміють, як “червоний терор”, Голодомор, зневага до прав людини і чужих кордонів впливають на політику “мирного співіснування”. Тоталітарний комуністичний режим трансформувався з розпадом сересеру в одноосібний культ вождя. Поява фюрера завжди і всюди супроводжується ксенофобією і територіальними зазіханнями. Військова агресія путіна проти сусідів викликала сто атомних, бактеріологічних, хімічних переляків.

Не варто міжнародній політичній спільноті боятися “страшилок” путіна. Зараз він вдався до нуклеарного шантажу. Забуто “віруси” з Чорнобильської АЕС. Відлетіли “бойові гуси” – повертаються справжні й мирні на острівці Перекопу і в гирло Дніпра.

Досить лиш перехреститися після проклять біснуватого – і переляк мине, бо ми згадаємо, що в кожній державі є протиепідеміологічні методи, є засоби протирадіаційного захисту, діють антитерористичні служби і розвинена мережа психотерапії.

Тоді ми отямимося від злих чарів кремлівської “крихітки Цахес”. Зрозуміємо, що малі тварини з переляку намагаються здаватися більшими, ніж є насправді. Такий у них перший захисний рефлекс. “Вєлікіє” князі, царі, гєнсєкі – дрібні хижаки. А “гєополітічєская катастрофа” – лише процес у часі, як світанок і ніч.

Московії, що роздулася жабою на болоті до імперії, потім до сересеру, не вперше сплітати лапті. Її рятують ті, хто мав би вбити осиковий кілок там, де “на груди цар поклав Вкраїні камінь...” (Дмитро Онкович, 1934–2011 рр. Я знав і весь вірш, розповсюджуваний таємно, на цигарковому папері, і самого Дмитра Юліановича).

Імперська й колоніальна історія тих рухливих територій, що називаються “росією”, переповнена спробами етносів утекти з “тюрми народів”. Десь є в геномі північних племен пам’ять про опір. Найдовше билися зі “служивими стрєльцамі” якути, чукчі, ханти й споріднені з ними

мансі. Символом упокореного краю ставав острог – та сама тюрма, але менша за розміром.

Велетенська тюрма прирастала колоніальними завоюваннями. Так настав полудень імперії. Тому я не згадую національно-визвольної боротьби українців, башкирів (повстання Салавата Юлаєва), чеченців (30-літню війну імама Шаміля) та численних інших етносів. Надвечір’я імперії ще не настало.

Революційний вибух охопив у 1916 році ряд районів Узбекистану, Киргизстану, Казахстану і перекинувся на території повітів Сибіру, Нижнього Поволжя (Калмикія) та Північного Кавказу. Згущалися сутінки імперії. Ще в 1905 році відбувся “Конгрес поневолених народів Росії”, у роботі якого “...під головуванням Я. Бодуена де Куртене, взяли участь представники народів, поневолених у Рос. імперії, – азербайджанці, вірмени, грузини, естонці,

22 січня 2017 р. на Антонівському мосту біля Херсона. Сьогодні не зайдеш на поруйнований міст. Але є Дніпро, стоїть Херсон, і його прапороносці цими стягами зупиняли окупантів. Вони ж оновлять переправу на лівий берег Херсонщини.
Автор

євреї, киргизи, латиші, литовці, поляки, татари, українці” (Вікіпедія).

Вже у вересні 1917 року в Києві пройшов з’їзд поневолених націй. 21–22 листопада 1943 року Українська Повстанська Армія провела Першу конференцію поневолених народів Східної Європи та Азії. (Кремлівські брехуни стверджують, ніби наслідком розпаду останньої в світі дикої імперії стане кривава міжнаціональна різанина. Наведені факти, як і згадані раніше, спростовують ці “страшилки”).

...Довга-довга ніч “тюрми народів” закінчується. Тюремникам сняться “московити” з “уральцамі” – камери відчиняються. Коли Сталін вивішував “залізну завісу”, черкав світову мапу червоним олівцем, у нього на кордоні стояли 50 дивізій. Сьогодні біля “сундука мерця” майже стільки ж “санітарів” – учасників наради на німецькій авіабазі в містечку Рамштайн. Не Потсдам, але й час інший, як і завдання.

Першочерговими визнано: поразка агресора, повернення ЗСУ на міжнародно визнані кордони (1991 р.), обнадіюють перші формулювання європейського і безпекового майбутнього нашої країни; інші проблеми названі й реалізуються в блоці юридичної та економічної відповідальності окупантів, політичних лідерів. Окремо напрацьовується інструментарій кримінальної відповідальності військових злочинців. (Лише українські уповноважені органи документували понад 80 тисяч фактів порушень Женевських конвенцій).

Що ближче час відплати для убивць і мародерів, то сильніші спроби уникнути кари. Не згадуватиму, як Ангела Меркель, Франсуа Саркозі, Папа Римський і якийсь найвеличніший король з Африки пробували “зупинити спецоперацію” таким чином, щоб путін досяг мети, заявленої ще в 2013 році. Схожі наміри “адвокати кремлівського гнома” маскують під різною пеленою. Хоча колоніальне минуле затьмарює біографії кількох держав (вони по-різному позбувалися рабовласницьких методів), я в цих нотатках цитував лише французів.

Ця нація важко виборювала свою ідентичність та державність. Тому обурливою здається пропозиція прем’єр-міністра дружньої Франції. “Нагадаємо, Еммануель Макрон у виступі в Європарламенті 9 травня зазначив, що Україні може знадобитися дуже тривалий час для вступу до ЄС. Водночас він запропонував створити новий формат співпраці, який гуртував би демократичні європейські країни довкола спільних цінностей і охоплював усі сфери, та був би відкритим для країн поза межами ЄС”, – пише “Європейська правда”. Ще раніше він умовляв Президента Зеленського поступитися нашою землею.

Ще два моменти. Вони пояснюють, чому так надовго в часі “застрягла” імперія московитів. Тому що вона не муміфікувалася, як лєнін, а рухалася і хапала живих. Її кордони не були сталими на довший історичний час. Вони цим пишаються: “У росії нєту границ!” По-друге, якщо ранні імперії, змінюючись економічно, напрацьовували вищі соціальні формації, то московія – царська, імперська, соціалістична, федеративна – залишалася азійською деспотією завжди і хоче повернутися в часи не сталіна-брєжнєва, а Батия.

Подібний візит Івана Васільєвича в московську квартиру можливий у кіно, марить чимось таким хворобливим Дугін, “недомірок” путін багатозначно вручає перстні членам ОДКБ, але народи й країни живуть і розвиваються в поступальному напрямку, а не рачкують. З тих же причин мобільності не варто боятися хаотичного розпаду ерефії. Татарстан ще в 1992 році провів референдум про незалежність і готовий його підтвердити. Незалежною врешті постане Ічкерія (Інгушетія її визнала, включно зі спірними кордонами). Сильні національно-патріотичні нахили є в Якутії, Комі, Адигеї... Саме через це путін та патрушев готують “приватні армії” – каталізатори керованого хаосу.

То не лєнін назвав росію “Колосом на глиняних ногах”. Ця притча є в Старому Завіті. Здається, страшний цар Навуходоносор перелякався сну. І лише один прозорливий чоловік наважився витлумачити сновидіння: “Ти бачив його, доки камінь не відірвався від гори без сприяння рук, і вдарив боввана, в залізні та глиняні ноги його, і розбив їх. Розторощилося: залізо, глина, мідь, срібло і золото зробилися як полова з току жнив, а вітер їх розвіяв, і сліду не залишилося від них; а камінь, що вдарив того боввана, став великою горою, і наповнив усю землю. Оце той сон”.

Немає міцнішого матеріалу, ніж воля народу. Український народ її демонструє у бою із загарбником. І зброя агресора перетворюється на “полову з току”.

Отже, деколонізація України і розвал росії – це пов’язані й неминучі процеси. Вони вже почалися.

Проте кожна країна розв’язуватиме різні завдання: нам треба стати національною державою, їм – знайти прийнятну комбінацію етносів для конфедерації республік.

У революціях, битвах і війнах українці об’єдналися з такою міццю, що незламними зустріли свого першого ворога – московію. Тепер ми покажемо світові наш родовід, справжню історію та культуру, пред’явимо рахунок агресорові за цю війну і вимоги до правонаступників РФ – сересер – росії. Раптом спадкоємців не знайдеться – українці назвуть правих і винуватих.

“Тож не грайте в свої ігри в тіні Його імені, міністерства й офіси! “Схаменіться! Будьте люди, бо лихо вам буде!”.

Що відбувається з Національною премією України імені Тараса Шевченка?

9 березня цього року день народження Тараса Шевченка минувся без усталеної традиції оголошення імен лавреатів Національної премії імені Тараса Шевченка, без урочистостей у Національній опері, які б мали транслюватися телебаченням. Жодних всеукраїнських подій не відбулося в Каневі чи в Національному музеї Т. Шевченка. Поет, якого називаємо Батьком нації, чия творчість підтримує і дає снагу та силу бійцям на фронтах російсько-української війни і давно вже стала найточнішим втіленням національної ідеї, був, скажемо м’яко, відправлений на ротацію. Як виявилося – на невизначений час. Чому? Нагадаємо читачам хід подій, що відбувалися в цьогорічні Шевченківські дні.

9 березня 2023 року в Офісі Президента України відбулася зустріч з діячами культури та мистецтва. Про що говорилось на зустрічі – зі скупих інформаційних повідомлень на каналах офіційних – об’єднаних чи єдиних новин – зрозуміти було важко. Президентського Указу про оголошення лавреатів не з’явилося. Діячі – учасники зустрічі – з коментарями не виступили, натомість з’явилася заява голови Комітету з Національної премії імені Тараса Шевченка **Юрія Макарова**. Цитуємо: “Цьогоріч Комітет з Національної премії постав перед очевидною для всіх проблемою: за офіційним Положенням, в змаганні мають право брати участь твори, оприлюднені не пізніше, ніж за півроку до подання. Таким чином, у конкурсі представлені роботи, створені до початку повномасштабної війни.

Виходить, головна премія країни не повною мірою виконує своє основне призначення: фіксувати тенденції розвитку національної культури, служити орієнтиром мистецькій спільноті щодо актуальних напрямків креативного пошуку.

Тимчасом упродовж минулого року на хвилі солідарності та ентузіазму цілого суспільства було створено величезну кількість творів (публікацій, фільмів, вистав, виставок, концертних програм та інших мистецьких акцій), які залишилися поза фокусом нагороди.

Враховуючи думки, висловлені представниками творчих цехів, голова Комітету звернувся до Президента України з проханням розглянути можливість доповнити існуючі номінації додатковим конкурсом “За внесок у перемогу”. Ініціатива знайшла схвалення з боку Президента України під час зустрічі з діячами культури та мистецтва 9 березня 2023 р.

Комітет разом із Міністерством культури та інформаційної політики та Офісом Президента України найближчим часом розробить зміни до положення про премію. Оголошується прийом заявок на участь у додатковому конкурсі. Премія “За внесок у перемогу” встановлюється на час воєнного стану в країні.

Переможці додаткового конкурсу разом із цьогорічними переможцями третього туру, вже визначеними Комітетом 15 лютого ц. р., будуть оголошені всі разом 22 травня, в день перепоховання Кобзаря”.

Очевидно, “креативний пошук фокусу нагороди” втрапив у цейтнот. Міністерство Ткаченка та Офіс Єрмака змін до Положення про премію не оприлюднили, конкурс на премію “За внесок у перемогу” не оголосили. Отже. Або, посилаючись на воєнний стан у країні, цей конкурс – цілком таємний, або ж ім’я переможця вже відоме тим, хто підтримав ідею руйнування Положення про Національну премію України.

Рішення Комітету за результатами голосування третього туру зависло в повітрі, точніше – на офіційному веб-сайті Комітету, відповідно до пункту 8 Положення. Ось подані Комітетом кандидатури:

КАЛИТКО Катерина Олександрівна, поетеса – за книгу поезій “Орден мовчальниць”

КОМПАНІЧЕНКО Тарас Вікторович, **БЕРЕЖНЮК** Максим Павлович, **ДАНИЛЕЙКО** Северин Володимирович, **КРИСЬКО** Ярослав Андрійович, **ОХРІМЧУК** Сергій Михайлович, виконавці гурту “Хорея Козацька” – за авдіоальбом “Пісні Української революції”

НАЗАРЕНКО Михайло Йосипович, літературознавець – за книгу “Крім “Кобзаря”. Антологія української літератури. 1792-1883” у двох частинах

ПОРТНІКОВ Віталій Едуардович, журналіст – за публіцистичні статті та виступи останніх років

ЦІЛИК Ірина Андріївна, режисерка – за документальний фільм “Земля блакитна, ніби апельсин”

16 березня на тому ж сайті з’явилася Заява членів Шевченківського Комітету. Подаємо її повністю:

“Ми, члени Шевченківського Комітету, хочемо публічно заявити про свою позицію в ситуації, яка склалася навколо Національної премії імені Тараса Шевченка 2023 року.

Упродовж нашої діяльності, починаючи з 2019 року, ми керувалися бажанням відновити репутацію Премії, позбавивши її радянського змісту і наповнивши актуальними сучасними сенсами, враховуючи мистецький рівень, новаторство та суспільну значимість поданих на здобуття Премії творів. Як експертна спільнота з представників різних культурних сфер, ми спрямовували наші зусилля на продовження і водночас оновлення традиції, згідно з якою Національна премія імені Тараса Шевченка займає особливе, центральне місце в національній культурній політиці. За цей час ми зустрілися з підтримкою нашої позиції та рішень, а також із гострою критикою та навіть образами на нашу адресу. Визнаємо, що іноді Комітету бракувало публічності та вміння донести до громадськості свою позицію і міркування щодо тих чи інших рішень. І все ж ми сприймали та сприймаємо критику передусім як стимул, який спонукає до дискусій.

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну ми ще більше усвідомлюємо нашу відповідальність, сприймаючи нашу діяльність як важливу справу на спільному шляху до Перемоги. Однак нас, як і багатьох із вас, застала зненацька пропозиція про доповнення Премії новою номінацією, а фактично – паралельним конкурсом. Ми згодні з тим, що потрібно відзначати значущі твори, створені не тільки після 2014 року, але й після 24 лютого 2022 року, а також не проминати активну участь митців і діячів культури у наближені Перемоги. Проте ми висловлюємо свою незгоду з тим, щоби вводити нові номінації, критерії чи будь-які інші зміни до існуючого на сьогодні Положення щодо Національної премії України імені Тараса Шевченка 2023 року в прискореному порядку. На сьогодні, коли вже визначені переможці, коли країна чекає Указ і оголошення імен справедливо та за всіма процедурами обраних лауреатів Премії 2023 року, такі зміни мають вигляд непродуманих і деструктивних. Це підриває прозорість та виваженість процедур, пункти Положення та вагу Премії як стабільної і авторитетної інституції з чітким алгоритмом роботи. Поява нових номінацій або інші несподівані зміни в Положенні до нагородження вже визначених переможців підважує довіру до Премії як найвищої відзнаки за твори літератури та мистецтва в незалежній Україні.

Принагідно, відповідаючи на численні закиди в бік Комітету, хочемо нагадати, що ми обираємо переможців лише серед уже номінованих на Премію творів та авторів. Положення передбачає, що номінувати твори на здобуття Національної премії імені Тараса Шевченка можуть будь-які культурні інституції, а також члени Комітету та експерти Комітету. Член Комітету, експерт, культурна інституція можуть внести пропозицію щодо участі твору у конкурсі лише в одній номінації. Тож основний масив творів, які розглядаються під час конкурсу, великою мірою залежить саме від активності культурних інституцій.

Хочемо особливо наголосити, що цьогорічні лауреати, визначені внаслідок голосування 15 лютого 2023 року, були обрані у легітимний спосіб, без порушень букви і духу Премії, з дотриманням чинного Положення. Їхні твори та професійні заслуги відповідають високим стандартам головної державної премії в сфері культури. На наше переконання, цей вибір має бути зафіксований відповідним президентським Указом, який, згідно з Положенням, оприлюднюється в установленому порядку, як правило, до 9 березня року присудження Національної премії. Окрім недовіри до самої Премії як інституції, відкладення Указу також можна сприймати як недовіру до Комітету як експертної спільноти.

Важливо звернути увагу й на часовий проміжок, зазначений у Положенні: номінованими можуть бути твори, оприлюднені протягом останніх п’яти років, але не пізніше як за пів року до їх висунення на здобуття Національної премії. Окрім того, упродовж останніх років серед поданих на здобуття Премії творів – чимало мистецьких творів воєнної тематики, і вони незмінно щороку присутні в “довгому” та “короткому” списку та серед лауреатів. Загалом, Національна премія імені Тараса Шевченка, починаючи з 2014 року, – це премія воєнного часу.

Водночас ми ставимося з повним розумінням до ідеї запровадити особливу відзнаку для мистецьких творів, створених після 24 лютого 2022 лютого, аби відзначити їхній внесок у Перемогу. Вважаємо, що ця пропозиція є важливою, тому потребує ретельного продумування і планування, зокрема щодо критеріїв, процедур висунення та відбору. Йдеться передусім про окреслення прозорого і справедливого алгоритму майбутньої відзнаки.

Ми, як члени Шевченківського Комітету, вважаємо, що цей процес має відбуватися так, щоби не зашкодити існуванню та репутації Національної премії України імені Тараса Шевченка. Можливо, ініціаторам такої відзнаки доречно думати про цілком нову премію, що відповідала би заявленій меті. Інший варіант – обговорити внесення відповідних змін і нових номінацій у Положення про Національну премію України імені Тараса Шевченка до початку висунення творів на премію 2024 року.

Строк повноважень нинішнього складу Комітету становить три роки та закінчився з врученням Премії 2022 року. Члени Комітету, з огляду на організаційні виклики воєнного стану, погодилися на пропозицію, оформлену в Указі Президента України №770/2022 про те, що Комітет у чинному складі продовжить працювати під час воєнного стану та протягом двох місяців після його припинення чи скасування. Ми працюємо в засадничих інституційних рамках, де визначальними були і є прозорість та сталість правил, передбачених Положенням, і культурна цінність Національної премії імені Тараса Шевченка.

Цю позицію ми донесли до Офісу Президента та МКІП. У нинішніх обставинах, коли нас поставили перед наміром змінити правила Положення Національної премії імені Тараса Шевченка ad hoc, додати нові номінації та пришвидшити процедуру відбору, члени Комітету не бачать можливості продовжувати роботу – і складають свої повноваження.

16 березня 2023 року

Заяву підписали:

Дмитро Богомазов, Володимир Войтенко, Майя Гарбузюк, Тамара Гундорова, Ростислав Держипільський, Римма Зюбіна, Алла Мазур, Люба Морозова, Віктор Плоскіна, Юлія Сінькевич, Ірина Славінська, Остап Сливинський, Євгеній Стасіневич”

Обізвався і Юрій Макаров:

“Всі, хто стежить за ситуацією з Шевченківською премією, не мають потреби у викладенні передісторії. (*Ми її виклали. – **Ред**.*) Три дні тому в якості голови Комітету з Національної премії імені Тараса Шевченка я виступив із ініціативою доповнити список номінацій додатковими преміями “За внесок у перемогу”. Я виходив із того, що цьогоріч комітет не визнав за можливе присудити нагороду в двох номінаціях, а тимчасом від початку повномасштабної війни з’явилася неймовірна, неуявна кількість вартісних мистецьких творів, проєктів і явищ, які робляться на ентузіазмі й у буквальному сенсі наближають нашу перемогу.

Пропозиція виникла майже експромтом, але під час зустрічі діячів культури з президентом України 9 березня ц. р. вона зустріла його підтримку. Офіс президента пристав на мою ініціативу, затримав оприлюднення результатів конкурсу 2023 з метою оголосити переможців усіх разом 22 травня (теж частина моєї пропозиції). На жаль, бажання віддати шану тим митцям, які піднімають українську культуру на принципово новий рівень, залучають до неї наших героїчних вояків і мешканців звільнених територій, просувають країну в світі, наштовхнулося на агресивне нерозуміння. Чимало шанованих представників мистецької спільноти й небайдужих громадян сприйняли цей крок як політичну спекуляцію, намагання влади призначити “своїх” висуванців або применшити вагу вже визначених лавреатів...

Мушу до того ж констатувати, що мій особистий вчинок не знайшов підтримки серед моїх колег, членів Комітету з Національної премії, які вважають, що він призведе до девальвації найвищої державної нагороди, підірве довіру до неї. Їхня відверта позиція, гадаю, знайде широкий розголос. Висловлюючи свою повагу й вдячність колегам, з якими ми плідно працювали останніх чотири роки, змушений зазначити, що категорично не погоджуюся з ними. Тим не менше, оскільки я мимоволі виступив “збудником” нікому не потрібних конфліктів у команді й, на жаль, значно ширше, обурення небайдужих громадян, після довгих роздумів не бачу іншого виходу, як скласти з себе повноваження голови й члена Комітету з Національної премії імені Тараса Шевченка”.

***

Ось така підривна історія з цьогорічною Національною премією імені Тараса Шевченка. Хтось “експромтом” вирішив, що нею можна обертати, як своєю приватною. Хтось, не вникаючи в історію цієї найвищої державної нагороди, оголосив її застарілою і запропонував “оновити” в доступний їхньому самовпевненому нахабству спосіб. Хтось думає, що він вже на такій висоті визнання і слави, що може й самого Тараса Шевченка панібратськи поплескувати по плечу...

Даремно, панове. Завжди варто пам’ятати про те, що Шевченкові Слово і Правда переживуть і переможуть в будь-якій неправедній війні з Ним і проти Нього. А нація і Україна – завжди з Шевченком.

Обравши дату 22 травня, ви забули, що це сакральний день і час, коли Тарас Шевченко завжди повертається і завжди чує кожного Українця. Цього року він буде на фронті – в окопах, з самовідданими бійцями, чесними командирами, відчайдушними волонтерами. Обійме Його душа вдову-сиротину, згорьовану матір і мучеників-полонених...

Тож не грайте в свої ігри в тіні Його імені, міністерства й офіси! “Схаменіться! Будьте люди, бо лихо вам буде!”

Підготувала Любов ГОЛОТА, лавреат Національної премії імені Тараса Шевченка (2008 р.)

Усі цитати – із сайту Комітету з Національної премії імені Тараса Шевченка

Лікбез для анальфабетів і шкідників

Марія МАТІОС,
лавреат Шевченківської премії 2005 р. (у 45-річному віці)

Не маю жодного бажання вступати в полеміку щодо цьогорічної “шевченківки”. Це такий огром свідомого державного шкідництва, помноженого на анальфабетство, що доводити очевидні речі – означає поповнювати лави тих, хто волає в космосі без зв’язку.

У цьому випадку можу оперувати тільки фактами, оскільки я вісім років працювала в апараті Шевченківського комітету – дорадчому органі Президента і шість років була заступником голови комітету – керівником секретаріату (під головуванням Івана Михайловича Дзюби, Романа Мар’яновича Лубківського і Миколи Григоровича Жулинського). Це державна служба, яка передбачає не лише дотримання чітко визначених законів, але й певні правила. Одне слово, крім культурного контексту, діяльність Шевченківського комітету – це ще й регламентована бюрократія, яку “державники” 2019 розливу” відкинули як непотріб. І як показали події 2023 року – безповоротно і назавжди. Переказувати елементарне не бачу сенсу. Вчити неуків запізно. Зупинюся на прикладах.

Комітет під головуванням Ю. Макарова (а особливо працівники секретаріату, які є державними службовцями) за нормального функціонування держапарату підпав би під кримінальне переслідування, оскільки комітет з перших днів роботи порушив Закон, точніше Положення про Шевченківську премію, яка і є Законом для комітету. Комітет галопом і без жодних законних підстав анулював претендентів, висунення яких відбулося в законний спосіб і у чітко визначені терміни. Без зміни Положення про Комітет. Це кримінальна стаття (юристи назвуть статтю КК). Коли би претенденти на премію, яких “аборту вав” тоді комітет, мали елементарні юридичні знання, вони подали б комітет до суду за порушення Закону. *(Що означає судовий процес в Україні, знаю на власній шкурі, оскільки в часи Януковича я пройшла крізь 9 судових засідань, заперечуючи своє незаконне звільнення з державної служби в комітеті. Я дійшла до Вищого адміністративного суду і виграла процес. Але таке коштує нелюдського терпіння, наполегливості і усвідомлення своєї правоти).*

2019 року комітет “вичистив” список законних претендентів і з “голосу” (хай навіть формально задіявши громадські організації і електронне голосування), до списку потенційних лавреатів уніс більш гідних (на їхню думку), не таких “нафталінових” і не такого поважного віку. Комітет забаг *омолодити* майбутніх лавреатів. З того і почався злочинний ланцюг порушення Закону, кінець якого припав на воєнний 2023, коли разом з анульованими претендентами, адміністрація Президента Зеленського руками безхребетного Макарова анулювала найвищу *національну* нагороду в галузі культури і мистецтва і Шевченка заодно.

Так само, коли би претенденти на премію 2021-2023 р. були юридично наполегливими, вони би звернулися до суду за фальсифікацію результатів *дистанційних* голосувань комітету, що також є грубим порушенням Закону, який передбачає таємне голосування 2/3 складу комітету. Ніякий ковід, і навіть війна не могли і не можуть стати причиною не особистого голосування в таємному режимі! Війна у Бахмуті, Мар’їнці, Авдіївці і скрізь, де тривають бої. Війни нема у Києві на вулиці Прорізній. І навіть якщо два-три члени комітету перебувають поза межами України, комітет був зобов’язаний зібратися на засідання у визначеному приміщенні і визначити лавреатів 2/3 голосів від присутніх. Президент України залюбки ходить вулицями Києва, американський президент пробує на міцність столичну бруківку, а двадцятеро членів Шевченківського комітету так дорожать собою, що їм боязко перейти з Хрещатика на Прорізну! Отже, порушена процедура таємного голосування також є підставою для оскарження результатів.

Всі новації, якими Ю. Макаров хотів “начинити” Шевченківську премію, можна і треба робити, але у *законний* спосіб. Для цього міняють Закон/Положення про премію. Для цього йдуть у офіс Президента і несуть підписані головою комітету пропозиції про зміну положення про премію, чи заяви про складання повноважень члена комітету, чи пропонують якісь бздури, яких, на думку комітету, ще бракує премії. Президент їх підписує або ні і починається робота вже за новими правилами.

Прецеденту, коли голова комітету з голосу вносить Президентові нові правила премії 9 березня – у день нагородження лавреатів, в історії премії за 65 років НЕ БУЛО! З цього можна робити висновок, що Макаров і керований ним апарат/секретаріат Шевченківського комітету ***не подали*** в офіс Президента проєкт Указу про лавреатів (такий проєкт Указу подають після третього туру голосування, і найпізніше, коли оприлюднюється Указ, є 4-5 березня, щоб встигнути до 9 березня виготовити дипломи лавреатів і пронумерувати нагрудні знаки). Це альфа і омега бюрократичної роботи комітету. Але це все за умови, що за всією цією огидною історією премії 2023 року не приховуються інші мотиви і політичні причини. Та навіть якщо й так – у Президента залишається одноосібне право не погодитися з рішенням комітету і не підписати Указ на всіх поданих лавреатів. Якщо цьогоріч причина в небажанні присудити премію Віталію Портникову, то для цього не треба було скасовувати премію загалом.

9 березня в Офісі Президента Макаров не прошепотів нічого нового, гідного уваги і поваги до Закону. Якщо він не знав, то я нагадаю. І до Макарова (лише на моїй пам’яті) комітет змінював Положення/Закон про премію: була зміна номінацій, їх скорочення/збільшення, було збільшення кількості премій з 5 до 10, було збільшення кількості учасників однієї премії, як-то “Піккардійська терція”, була ротація членів комітету, вихід членів комітету зі складу комітету через незгоду з його рішеннями, була кооптація нових членів (Кирило Стеценко, Іван Марчук і інші). Однак, нагадаю: все це відбувалося за умови безумовного АВТОРИТЕТУ голови комітету і авторитету його таки іменитих членів: Івана Драча, Мирослава Скорика, Бориса Возницького, Андрія Чебикіна, Богдана Ступки (подивіться принагідно склад Шевченківського комітету різних років). Думаю, не варто нагадувати, що працювати з такими іменитими, темпераментними людьми – це дещо інше, ніж брати до складу комітету своїх підлеглих і фінансово залежних мало не в повному складі, як це запропонував свого часу Офісу Президента Юрій Макаров. Бо відомо, що склад комітету пропонує саме голова, оскільки йому повинно бути комфортно працювати. Не піддаю сумніву кваліфікацію жодного нинішнього (відставленого чи ще ні?) члена комітету, але над двічі підлеглими завжди висить дамоклів меч залежності.

І ще одне. Щодо “нафталіновості” і нібито занадто поважного віку претендентів на премію. Люди! Анальфабети! Невігласи! Профани! Прокиньтеся! Навіть на моїй пам’яті актор Андрій Водичев свого часу Шевченківську премію отримав у 31 рік! Художник Кость Лавро – у 49, літературознавець Дмитро Стус – у 41, лавреатський середній вік “Піккардійської терції” був 38 років, Тарас Федюк – 53, Наталка Половинка – 41, Галина Пагутяк – 52. Андрій Шкурган отримав премію у 39, як і Євген Пашковський.

Але якщо Юрій Макаров має намір найвищою Національною премією нагороджувати старшу ясельну групу і авторів одноразових перформансів, як то гойдання спідницею з демонстрацією фасону і кольору трусів перед Главою держави і всією Україною, як то було на день Незалежності, – то прошу дуже: запроваджуйте премію свого імені. Бо від того, що відбулося з “шевченківкою” у час цієї лютої війни, у совісної людини може зупинитися серце. От слово честі, так і хочеться процитувати Павла Гірника (до речі, премію він отримав у 53 роки): ***“У зимну днину, в лиху годину Летіли гуси над білим ставом. А ватаг крикнув, що Україна – І серце стало”***. Бо не знаю, де і в якій країні так потопталися би по національному Генієві, як це зробили “в лиху годину” для України її очільники на пропозицію Юрія Макарова?!

“Пропоную ініціювати громадську дискусію”

Сергій ТРИМБАЧ,
голова Національної спілки кінематографістів України

Про Шевченківський комітет і Національну премію імені Тараса Шевченка. Зараз потрібно говорити не про деталі й нюанси того, що трапилось. Є підстави думати, що нинішня влада може взагалі ліквідувати премію як таку. І багатьом це сподобається – ну так совкова ж винагорода, а усьому совковому – зась. Очистити все поле культури від совка, чом би й ні?! А разом те поле очиститься й від усього українського, під канонадні вигуки й салютування ніхто й не помітить справжньої мети акції. Ми ж за упровадження європейськості, за суверенність особистості, а все національне як таке є пережитком патріархальщини, давніх часів.

Як і культура, власне. З усіх мистецтв найважливішим є шоу, шоу-бізнес, хто б що не говорив. Звісно, прямих доказів щодо подібних намірів влади не існує, але ж чи варто чекати їх випроявлення? Відтак пропоную не чекати, а ініціювати громадську дискусію щодо Шевченківської премії. Що важливо – в контексті розвитку української культури. Бо нині видається, що українці воюють не за культуру (чи ж випадково Президент України не сказав про неї і двох слів у своєму минулорічному грудневому посланні до парламенту?).

Треба “стежити за руками”: нас готують до нових реалій у повоєнному світі. Доля Шевченківської премії – лишень один з елементів пазлу, який вже складають, за нас і для нас, мудрі й навіть премудрі люди. Тож не варто усе це недооцінювати, а тим більше займати позиції пасивних спостерігачів. Влада в тих, хто діє, хто реагує і програмує майбутнє. Інакше житимемо у світі, спрограмованому іншими. Як це бувало з українцями вже не раз.

Шевченківська премія реформувань не потребує

Тарас ФЕДЮК,
лавреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (2007)

Якби мене запитали, яке найнудотніше для мене слово в українському вокабулярі, я відповів би: реформи. І не тому, що я проти реформ як таких, а тому, що у виконанні українського політикуму вони виглядають не як шлях до покращення функціонування тих чи інших галузей, а як перманентне – вже тридцятилітнє – болісне натоптування манівців. Зміни – себто реформи – робляться один раз. Швидко, ефективно, назавжди і там, де треба. Згадаймо принагідно наших сусідів і знамениті реформи Бальцеровича.

Україна обрала інших політиків та й інший шлях. Чвертьстолітнє “реформування” війська призвело до того, що у 2014 році ми не могли зібрати навіть 5 тисяч боєздатних вояків. А “реформування” медицини? А “реформування” освіти? А адмінреформа, яка прирекла на загибель купу українських старовинних повітових містечок – тепер вже колишніх райцентрів? У тім числі мій рідний Ананьїв. Що ж це за “рехворми” такі, що в підсумку призводять до руїни?

...Я досить добре пам’ятаю травень 1961 року і радість мого батька – фанатичного книголюба, вчителя української мови та літератури – коли було оголошено про заснування Шевченківської премії. Це ж наша премія! Та ще й імені Шевченка! Та ще й за вікнами “відлига”, та ще й з’ява нової плеяди поетів-шістдесятників... Пізніше батько казав, що тоді Шевченківська премія у патріотичних колах розглядалась ще й як альтернатива багатоступеневим сталінським... І навіть за всього розуміння, що премія під жорстким компартійним “патронатом”, все ж це були пагінці надії. І вони згодом проросли!

Коли я мав честь отримувати цю високу відзнаку – я думав про те, яким був би щасливим у ці дні мій батько, якби прожив не 47 років, а 84...

...Розмови про “реформування” Шевченківської премії активно почали вжитковатись вже в часи Незалежності. Що ця премія “не така” говорили часто ті, хто, вирахувавши власні провальні шанси на отримання, знялись з перегонів; ті, хто розумів, що за їхні скандальні творіння премія їм не світить; та й просто ті “хайпівники”, котрим аби лишень “засвітитись” та “відпіаритись” будь на чому, а хоча б на мамі рідній.

...І от років зо п’ять тому “реформація” почалась. Спочатку ввели інститут експертів, котрі ніби краще за членів комітету знають хто, що і як. Хоча серед членів комітету у раніші часи були фахові та авторитетні у своїх творчих спільнотах люди, вповні здатні відрізнити – для прикладу – літературу від графоманії.

Апофеозом “реформації” став прихід до керівництва Шевкому пана Макарова і приведених ним членів Шевкому. Почали з айдентики за мільйон гривень та з порушень Статуту премії, а дійшли до того, що вперше за всю історію Шевченківську премію цього року не було вручено лавреатам 9 березня. Опущу тут всі маніпуляції, що призвели до цього зриву – вони всім відомі. Після чого – під тиском громадськості – Макаров ніби написав (а от чи написав?) заяву на звільнення, а члени комітету – опублікували листа (а чи написали заяви?) про складання повноважень. І от тепер вручення Премії та й саме її існування під загрозою. Бо Указу Президента про нову номінацію “Твори про війну”, заради якої нібито й відкладалось вручення премії 9 березня, – нема. Комітету нема. Голови нема. Пустеля. То заради цього було все “бла-бла” про реформи, модернізацію, поборювання “колгоспних” традицій?

...А насправді не в “реформах” справа. А справа в тому, що комітет повинна очолювати чесна фахова людина, як-от світлої пам’яті Іван Михайлович Дзюба. І членами комітету мають бути чесні, відповідальні, порядні, авторитетні професіонали. І ще: жодна влада, жодним чином не має пхати свого носа до ухвал Комітету. Справа влади – суто церемоніальна. І вона повинна чітко цю функцію виконувати.

...Ми переможемо в цій страшній війні. Ми переможемо цю безвідповідальну пубертатну владу. Ми – переконаний – поновимо кращі традиції Шевченківської премії і її отримуватимуть правдиво гідні митці.

“Сьогодні ми є свідками й учасниками повернення нашої історичної пам’яті в деталях”.

Літописець Медвинського повстання Іван Дубинець

У Медвині, де народився і виріс Іван Дубинець (Іван Варфоломійович Дубина, 1903–1954) – громадсько-політичний діяч, учасник українського визвольного руху, вчений-геолог, автор книжки про Медвинське повстання “Горить Медвин”, відбувся пам’ятний захід, присвячений його 120-річчю.

У Медвинському будинку культури презентували книжку “Медвинське повстання у фактах, постатях, спогадах”, брошуру “Лицар правди Іван Дубинець” та однойменну вуличну виставку, розташовану на колонаді клубу.

Один із упорядників книжки **Петро Гогуля** розповів про родину Дубин та медвинські сторінки життя видатного діяча: “Іван Дубина народився у багатодітній родині Варфоломія й Ожени Дубин. Закінчив чотирирічну школу в Медвині, яка виховала багатьох майбутніх учасників Медвинського повстання, згодом – вчительську гімназію в Богуславі. Любив природничі науки, тому між землею і людиною, як він казав, вибрав землю. Став геологом, але все життя захоплювався археологією. Проводив археологічні розкопки у Медвині, але потім йому заборонили і він розумів, що всі ці знахідки повинні належати незалежній Україні. Наш історичний досвід показує, що кістки всіх наших князів, гетьманів забирали і надійно ховали в москві, в петербурзі”.

Київський період життя Івана Дубинця висвітлила історикиня **Катерина Сіроштан**: “У 1926 році Іван Варфоломійович потрапляє в Київ, вступає до вищого навчального закладу, але вже не в Київський університет, а як він тоді звався, Київський інститут народної освіти. Вже робилися перші кроки до знищення його викладацько-професорського складу. Адже з усіх університетів колишньої російської імперії цей був найукраїнськіший... У 1926 році ще не до кінця його знищили, але Іван Дубина зустрів у ньому змарнілих, голодних людей, які втратили вже віру, які мали за спиною поразку України, але вони дійсно хотіли вчитися. Тоді там ще працювали найвідоміші професори, які в 1930-х загинули. Згодом Іван Дубинець, вже працюючи в університеті, вивчав графітові родовища, мав три десятки наукових праць (і це лише опубліковане)”.

Літературознавець і журналіст **Сергій Козак** розповів про середовище Івана Дубинця за кордоном, куди він переїхав 1944 року: “В руках я тримаю примірник газети “Українські вісті” за 1948 рік – це час, коли в її редакції в Баварії працював Іван Дубинець. Ця газета об’єднувала середовище Івана Варфоломійовича, яке розуміло, що потрібно видавати свою газету, бо українцям потрібен свій голос за кордоном. Іван Дубинець був одним із тих, хто врятував видання від закриття. Він публікував і праці з педагогіки, й огляд публікацій про “Сад Гетсиманський” Івана Багряного, і дослідження про Голодомор, які ввійшли потім до “Білої книги про чорні справи Кремля”. Українська еміграція усвідомлювала, що ця правда про злочини кремля дуже і дуже потрібна світові... За цю правду Івана Дубинця, як переконані його друзі, було отруєно газом і знищено 1954 року в Нью-Йорку”.

Під час заходу йшлося і про Медвинське повстання, якому присвятив свою книжку Іван Дубинець. Петро Гогуля поділився тим, як ще у 1980-х збирав факти про повстання: “У дитинстві я чув від сусідів, як вони розповідали, що когось у Богуславі чи у Смілі, вбили, замучили. І коли я вже виріс, воно в пам’яті закарбувалося. Ще в 1960-х до Медвина потрапила книжка Івана Дубинця “Горить Медвин”, яка коштом української діаспори розсилалася по куточках світу. Я перефотографував собі примірник, зробив фотографії його сторінок. Якось я зупинився в готелі у місті Сміла і розговорився там з бабусею, яка переповіла почуте від родичів, що дійсно, за Смілою, під лісом закопували цих “бандитів”, і хтось бачив, як вітер по полі розвіває козацькі чуби. Є спогад Афанася Приліпка, що його сусідка ходила у Смілу шукати свого затриманого чоловіка, й вона прийшли на центральну площу, а там стояв кордон червоноармійців з багнетами, які нікого не пускали до тюрми, де він був, тільки з-за ґратованих вікон лунала пісня “А вже років двісті, як козак в неволі”...

Про важливість збереження історичної пам’яті мовила співзасновниця освітньої ініціативи “Медвин. Повстання” **Марина Гогуля**: “Багато з нас пам’ятає про Другу світову і про рідних, які були її учасниками, але мало хто знає про рідних, які 100 років тому воювали за Українську Народну Республіку – не за СССР, а за українську державу. У 2018 році я познайомилася з Віталієм Ніщименком і ми створили освітню ініціативу “Медвин. Повстання”, бажаючи популяризувати патріотичну історію Медвина. І виникла потреба упорядкувати знання про Медвинське повстання, роз’яснити, ким були люди, які його очолили. А очолили його цвіт нації – вчителі, офіцери, ветерани Першої світової війни, заможні селяни, майстри.

У нас є фото з грудня 1918 року, на якому учасники Вільного козацтва Медвина, майбутні керівники Медвинського повстання. Зліва сидить Іван Плаксун, який шив чоботи, – заможний селянин, офіцер. Далі – Тимофій Хижняк, вчитель. Потім Омелько Радчук, який ледь досяг повноліття, коли будьонівці захопили Медвин, і його вони стратили вже як цивільного. Отаман Лебідь (Хома Сидоренко) – офіцер, ветеран Першої світової війни.

Він емігрував і прожив довге життя, а от молодший брат Микита Сидоренко – вчитель – повірив у совєтську амністію, а в 1938 році був репресований і страчений. Далі – Семен Глазко, який загинув під час Другої світової війни, і сотник Дніпровий, який її, очевидно, пережив. Також серед лідерів повстання був бандурист Антін Митяй, який підтримував армію УНР, не піддався під амністію і загинув у бою з більшовиками, отаман Цвітковський – офіцер армії УНР, який “амністувався”, а після того був ув’язнений совєтами і зник безвісти у харківській тюрмі. Важливо пам’ятати, що перед цим вже кілька років тривала війна з росією. І Медвинське повстання було сторінкою цієї війни, його учасники боролися на цій війні на боці УНР”.

30 березня, у день народження Івана Дубинця, відбулося покладання квітів до його пам’ятної таблиці на фасаді школи, де він навчався і викладав, а також на могили його батька Варфоломія Дубини й одного з лідерів Медвинського повстання Івана Плаксуна.

“Медвинське повстання у фактах, постатях, спогадах”

У просторі Інформаційно-виставкового центру Музею Майдану відбулася презентація книжки “Медвинське повстання у фактах, постатях, спогадах”, впорядкованої та виданої Мариною Гогулею і Петром Гогулею.

Книжка містить раніше не публіковані матеріали про Медвинське антибільшовицьке повстання (1919–1922), що відбувалося на Київщині, відкриває читачам нові постаті українського визвольного руху, проводить тими місцями в Медвині та за його межами, де понад століття тому точилися бої з російськими окупантами, розповідає про боротьбу з більшовиками через маловідомі спогади очевидців. Ці матеріали освітня ініціатива “Медвин. Повстання”, до якої належать упорядники книжки, збирала впродовж трьох років.

Під час заходу упорядник книжки, краєзнавець **Петро Гогуля** розповів, як у 1980-х роках почав збирати факти про Медвинське повстання: “Я виріс у Медвині і змалку слухав розповіді своїх родичів. Люди говорили про численні жертви медвинців, які загинули за Україну, але розповідали про це пошепки. У кінці 80-х я мандрував Полтавщиною і, повертаючись до Медвина, зупинився в готелі у Смілі. Саме туди на допити відводили медвинців чекісти, і звідти ніхто не повертався. І ось трапилася мені там бабця, яка розповідала почуте від родичів, що справді за Смілою під лісом закопували цих “бандитів”, замучених уже, і хтось там бачив, що вітер по полю розвівав їхні козацькі чуби. Це так мене зворушило, що захотілося дізнатися більше. Основою для створення цієї книжки були спогади наших земляків, зокрема Івана Дубинця, від якого ця тема почала розгортатися, і я бачу, що її не розкрито повністю”.

Про те, ким були учасники повстання, які ідеали мали його очільники, повела мову упорядниця книжки, літературознавиця, працівниця Національного музею Революції Гідності **Марина Гогуля**: “У нас люблять казати, що Медвин – це “бандитське” село, але кажуть із гонором, бо це означає й те, що Медвин може за себе заступитися. Якщо говорити про тих медвинців, яких совєти називали “бандитами”, то можна дійти цікавих висновків. На світлині, де зображено вільних козаків та майбутніх керівників Медвинського повстання, ми бачимо вчителів, офіцерів і ветеранів Першої світової війни, заможних селян. Ці люди вміли воювати та знали, за що воюють”.

Під час заходу виступив та зіграв твори часів Української революції (пісню про отамана Зеленого, “Як хлопці у бій виступали”, “Зів’ялі квіти”) бандурист **Святослав Силенко,** який став, як і його батько бандурист Тарас Силенко, одним із натхненників створення книжки.

“Історія цього повстання могла б мати інше продовження, якби було краще проведено підготовчу роботу, якби це було не лише в одному Медвині, а люди в інших селах працювали разом, – зазначив він. – Не було чіткої узгодженої структури, всі були такими собі острівцями, за рахунок чого всіх поодинці ліквідували. Дивлячись на сучасні події, розуміємо, що маємо історичний шанс, щоб увінчати Медвинське повстання, чин холодноярських героїв та всіх, хто працював для захисту України, адже сьогодні Україна стоїть єдиним сильним кулаком, а не роздріблена на маленькі угруповання, і кожен має працювати до спільної перемоги”.

Головним музичним гостем був **Тарас Компаніченко,** який виконав на бандурі композиції “Суд Байди” та “Повстанську думу”. Кульмінацією заходу став виступ колективу “Хорея Козацька” у малому складі, де разом зі **Святославом Силенком** і **Максимом Бережнюком** він виконав пісні Української революції, зокрема гімн “Слава Вкраїні”, український революційний марш “Шалійте, шалійте, скажені карти”, пісні “Гей, вкраїнці”, “За рідний край”, “Славний батько наш Петлюра”, “Оборонцям України” (“Слава вам, браття, лицарство відважне”), “Січовий марш”, “Стяг”, “Пісню про партизанів”.

До слова запросили й дослідника визвольного руху **Романа Коваля,** який із Петром Гогулею видав перші праці, присвячені Медвинському повстанню, – “Медвин у вогні історії” (2000), “Медвинське повстання” (2014). Він розповів про одного з його учасників – репресованого повстанця Мусія Хижняка, біографія якого ввійшла до книжки Романа Коваля “Батькам скажеш, що був чесний”.

“Мусія Хижняка арештували 19 квітня 1929 року, – зазначив автор книжки. – Він і справді завинив перед совєтською владою. Служив у Петлюри, брали участь у Медвинському повстанні з отаманом Хомою Сидоренком у загоні Дмитра Цвітковського, де Хижняк посідав “значне становище”. Відмовлявся брати участь у продовольчій політиці совєтської влади, зберігав зброю, погрожував комсомольцям і міліціонерам... На початку 1929 року інкримінували йому зберігання зброї. Свідок бачив, як улітку 1928 року Мусій Хижняк чистив кулемет Льюїса, мабуть, чистив із певною метою. Тоді в Медвині було багато людей, які не побоялися стати на захист Мусія й підписалися під тим, що він є справді чесний громадянин. Його в тюрму не кинули, а на три роки вислали в “сєвєрниє області”... 1934 року він повернувся в Медвин, і в 1937 році його заарештували, інкримінували, що він слухав, як косарі на колгоспному лану співали “Ще не вмерла Україна” й не доніс на них”.

Значну роль у створенні книжки відіграв Український інститут національної пам’яті, який підготував її до друку та організував виготовлення оригінал-макета. Працівниця інституту, письменниця та член журі Літературного конкурсу імені Івана Дубинця **Наталія Позняк-Хоменко** сказала:

“Сьогодні ми є свідками й учасниками повернення нашої історичної пам’яті в деталях, пам’яті, до якої можна доторкнутися, слідами якої можна пройти та зробити її частинкою своєї історії. Іще в 90-х роках була ідея вести історію незалежної України з часів УНР. Навіть створили таку громадську ініціативу, кілька мільйонів осіб записалися в громадяни УНР. Але чомусь тоді суспільна свідомість до такого не доросла, і тільки тепер ми починаємо відроджувати історію УНР, відновлювати цей місточок, який було перервано радянською окупацією, – а це була духовна окупація, культурна окупація, територіальна. Знищувалася наша культурна еліта. Упорядники книжки заснували також Літературний конкурс імені Івана Дубинця, тому люди, які пишуть для нього історію Медвинського повстання, вивчають, пропускають через себе — стають носіями цієї історії. Варто було б найкращі твори зібрати й видати окремою книжкою”.

Також під час презентації виступили видавець книжки **Микола Сергійчук,** який говорив про півторарічну роботу над нею, гості заходу **Микола Шинкарук** та **Григорій Салата** з Медвина, а син Героя Небесної Сотні Володимира Кульчицького **Ігор Кульчицький** розповів про повстанця Івана Плаксуна, з яким пов’язаний його рід.

Сторінку підготувала
Марина ГОГУЛЯ

Сто років любові

Літератор, актор, художник, діяч ОУН і легіону Петлюри: до 105-річчя уродженця Полтавщини Федора Габелка

З довгого ряду славних українців, які в часі воєнного лихоліття опинилися на чужині, – Федір Габелко. 1 березня 2023 минуло 105 років від дня народження цього правдивого українського патріота, письменника й громадського діяча, який побачив світ на Полтавщині, на хуторі Гуляївка поблизу села Березоточі. Більшу частину свого бурхливого й насиченого подіями та зустрічами життя провів у безперестанній творчості на “зеленому континенті”, в Австралії. Сьогодні розповімо про видатного громадсько-політичного й театрального діяча, художника, видавця, енциклопедиста, голову Леґіону імені Симона Петлюри в Австралії.

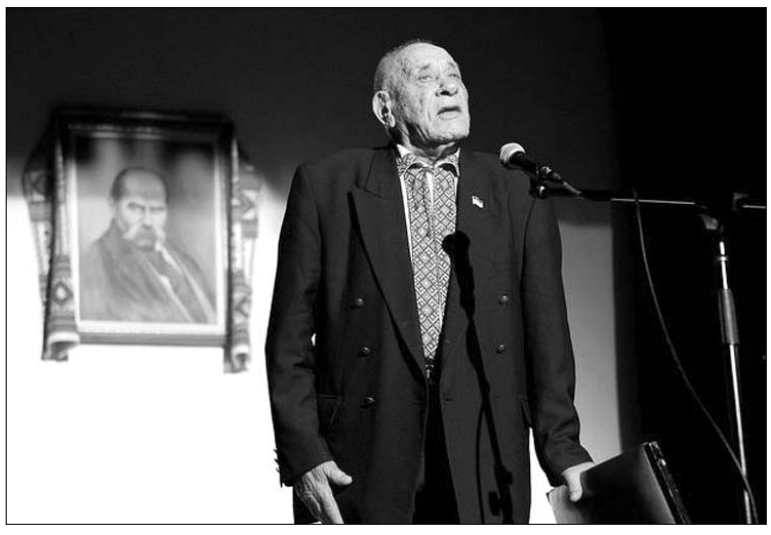

Федір Павлович декламує вірші Тараса Шевченка, 2015 рік

Лубенський край – мала батьківщина Габелка

За якийсь десяток кілометрів від Гуляївки, у селі Біївцях народився пізніше інший велет українського духу – Василь Симоненко, якого у розквіті творчих сил було підступно знищено совєцькою репресивною машиною. Обидва вони – Федір Габелко й Василь Симоненко – дуже різні: за віком, за обсягом поетичного доробку, кардинально відрізнялися й підходами до вирішення творчих завдань, але їх обох духовно єднала безмежна любов до України, її знедоленого народу. Обох патріотів поєднувала також їхня мала батьківщина – Лубенщина. Хутір Гуляївка, де народився Федір Габелко, був стертий большевицькими вурдалаками з лиця землі, а селяни із села Біївці дбайливо зберігають пам’ять про свого земляка Василя Симоненка. Можливо, тому, що село Біївці було трохи більшим за Гуляївку, і після відновлення Україною незалежності, Біївці відвідує чимало українських мистців та небайдужих громадян, аби віддати шану землі та хаті Василя Симоненка. До речі, відвідавши музей Василя Симоненка в Біївцях 30 серпня 1998 року, Федір Габелко написав у книзі відгуків: *“Відвідав цей славний музей нашого славного поета Василя Симоненка. Враження надзвичайне, тут я побачив зібраний матеріал про поета з його дитячих років до смерті..., всі експонати для мене вражаючі”*.

Гуляївка та Біївці розташовані на берегах двох невеликих полтавських річок – Сули та Удаю. Назви цих сіл з різною, але однаково трагічною історією, єднає, мабуть, лише одна літера української абетки – “Ї”.

Одним із найдавніших свідчень про місцевість, де народився Федір Габелко, є розповідь, записана моїм земляком із села Токарі, що неподалік Лохвиці, Василем Милорадовичем у його праці “Снітинська старина” (1898): “Между Волчком и Бересточью залегла унылая, солонцеватая равнина, на краях которой то здесь, то там мелькают лески, а в самом конце, у берестоцких мельниц под озером погребено село. Об этом селе уцелело только коротенькое воспоминание: “...на Муховаци було село, та запалось. Як выгоняют скотыну, та гукають, так щось и там, пид землею озываецця, балака, а проты великодня, бъють у вси дзвоны”. Ця леґенда припадає приблизно на кінець XVI століття, коли відбулося становлення й розвиток ще доволі великого села Березоточі.

Спогад про лихоліття геноциду

Федір Павлович Габелко разом із родиною пережив кілька інспірованих московськими большевиками-вурдалаками та їхніми прихвостнями Голодоморів – українських і казахських (киргизьких), а пізніше став одним із перших й найбільш послідовних викривачів злочинів кремлівських верховодів та їхніх поплентачів, пройшов тяжкий шлях примусової праці в Німеччині, поневіряння серед німців та тортури з боку кривавих сталіністів із НКВД та СМЕРШу. Крива рана українських Голодоморів у його душі й серці не гоїлась до останнього подиху в далекій Австралії.

Брав участь у відкритті Меморіалу на Кургані Скорботи поблизу Лубен, часто згадував про Голодомор-геноцид 1932–1933 рр.: *“...Коли почався голод, єдине, що нас врятувало, — це там, де сходиться дві річки Сула і Удай, хоч і це були місця для державної риболовлі, батько ловив рибу і так рятував нас і родичів, і сусідів. Як я бачу голод? Пам’ятаю, як у школі нам в обідню перерву давали суп, сама вода, дві квасолини і маленький шматочок хліба. Проте я ще міг риби від батька отримати, а тут люди, наприклад, Бабенки, – сьогодні ми прийшли зі школи, а на другий день я до них приходжу, а вони вже мертві. Було й таке, що зі школи йдемо, а тут сморід, у траві під тином гниє людина. Казали, що був канібалізм. Так. Одна Гапка пристала до одного шевця. Він інвалід, каліка. За нормальних часів було все в порядку. А тут вона з сином задушили його, порізала на куски, засолила його і так їли. Якось люди це донесли владі, міліції, і те все знайшли, але її не покарали. А от хлібоздача відбувалась так: був один працівник із району, а решта людей з ним (5-6 людей) були з місцевих активістів, комсомольців. Ходити до людей вони не хотіли. А посилали школярів-піонерів. Дали картку, кажуть, піди віддай Дмитру Ткаченку, щоб він прийшов на допит. Провіряли, приходили зі шпицями, штрикали, чи там чого нема. На хуторі Гуляївка поблизу лубенського села Березоточі, де були 70 дворів, 10 повністю вимерли, а в решті – половина родини, а в деяких одна особа залишилась. Ось так я пережив цей голод...”*.

Українське Вільне Козацтво в Австралії — Мельбурн. Сидить: А. Буцак, Н. Грищук, о. Б. Стасишин, С. Слусарська, О. Фролович, А. Рибалко. Стоять: Я. Буцак, О. Малимоненко, І. Соколовський, Л. Березняк, П. Шкурат — курінний отаман, Д. Бурмич, І. Кирлик, Ф. Габелко

Життєві стежини: Лубни, Маріуполь, Німеччина і Австралія

Федір Габелко навчався у школі в с. Березоточі, потім на робітфаці Лубенського педінституту, проте навчання не закінчив. У 1936–1938 рр. поновив навчання в Харківському інституті кінофікації, потім працював у Маріуполі.

З початком німецько-совєцької війни був мобілізований до “красної армії” як інтендант, потрапив у полон, перебував у концтаборі, звідки втік. У таборі займався малярством і видавничою справою, видав збірку “Три хрести”. Від 1945 року пан Федір мешкав у місті Регенсбурзі (Західна Німеччина), працював у редакції часопису “Слово”, став членом видавничої спілки “Універсальна бібліотека”, видав збірку оповідань з життя остарбайтерів “Три хрести”, брав участь у підготовці до друку збірок творів Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, А. Чайковського, А. Кащенка та ін.

Подружжя Філоніла та Федір Габелки з сином Павлом

У 1949 році перебрався до Австралії, де в місті Аделаїда заснував видавництво “Дніпро”, видавав церковно-громадський часопис “Наш голос”, був культурно-освітнім референтом Української громади Південної Австралії, керував вокально-музичною, драматичною й хореоґрафічною студіями, поставив п’єсу “Розгром” Івана Багряного. Проявив себе як актор, декоратор і адміністратор Театру малих форм, заснував Товариство сприяння Українській Національній Раді. У 1950-х роках вчителював у товаристві “Рідна школа” в Мельбурні, організував Театр імені Леся Курбаса, поставив п’єси “Украдене щастя” Івана Франка, “Ой не ходи, Грицю...”, “Маруся Богуславка” Михайла Старицького та ін.

Переїхавши до Канберри, заснував Українсько-австралійське мистецьке товариство імені Миколи Лисенка, видавав журнали “Основа” та “Голос громади”. 1989 року пан Федір з родиною знову повернувся до Мельбурна, де заснував і очолив Мистецьке об’єднання Вікторії. Від 1987 року очолював Крайовий комітет партії та Леґіон імені Симона Петлюри. Федір Габелко заснував і видавав часопис “Прозріння”, займався малярством, створив портрети Тараса Шевченка і Симона Петлюри, багато пейзажів і акварелей.

В одному з листів до краєзнавця Олександра Панченка з міста Лохвиці на Полтавщині Федір Габелко розповів про те, що належав до ОУН та Української революційно-демократичної партії (УРДП), серед засновників якої був письменник Іван Багряний, також повідав про співпрацю з журналом ОУН “Пробой”. *“В 1944 році познайомився з паном Романом Ільницьким, діячами ОУН. У 1945 році став членом-прихильником ОУН і реалізовував друковану газету “Слово” та книжки. На засіданнях ОУН бували двоподіли думок, я давав пропозиції згоди, за це Ярослав Стецько прихильно ставився до мене. Коли Стецько дізнався, що я є в Австралії, він дав розпорядження, щоб скликати збори СУМ і мене вибрати головою СУМ в Австралії. Я провадив перший тутешній з’їзд СУМ і побачив, що всі доктори та професори проти моєї політики, що Спілка Української Молоді має бути Всеукраїнською, а не прибудівкою якоїсь партії. Тоді я з’їзд покинув. Вибрали іншого, а мене – до управи як референта зовнішніх зв’язків”*.

1 серпня 2017 року земля австралійських абориґенів прийняла у своє лоно тіло спочилого українського патріота Федора Габелка, який скінчив свій земний біг на сотому році життя. Тепер згадуємо Федора Павловича вже в минулому часі й до цих міркувань про людське призначення найкраще підходять слова його земляка поета В. Симоненка: *“...Хай шалені гудуть над планетою весни, хай трава пнеться вгору крізь листя старе...Я не вірю, що дід із могили воскресне, але вірю,що ні —він увесь не умре. Його думи нехитрі додумають внуки, і з очей ще віки пломенітимуть в них його пристрасть і гнів, його радощі й муки, що, вмираючи, він передав для живих...”*.

В оповіданні “Три хрести” Габелко писав: *“...Пролунав сурчок. Потяг рушив... За декілька хвилин перед ним розкрилось біле, снігом укрите, поле. А по ньому чорною гадюкою мчав в свою замріяну путь паротяг. Лиш чорний дим, вириваючись великими клубками піднімався вгору, а потім знову падав униз і застилав пройдений шлях...”*.

...Вже пролунав останній посвист, рушив потяг і помчав у незвідану останню далечінь з тілом вірного сина України – незабутнього Федора Павловича Габелка. Мабуть, сталося так, як писав колись поет “Розмай” у своїй збірці “Заморські вина”: *“...Скінчився бій – і тихо стало, Де кров’ю значено сліди, І навіть люди не кричали, І не просив ніхто води....”*

Нарис підготував
Полтавський офіс УІНП
(за матеріалами статті доктора права, приват-доцента Українського Вільного Університету (Мюнхен, ФРН), адвоката і краєзнавця з Лохвиці Полтавської області Олександра Панченка в інтернет-виданні “Майдан” та книги “Полтавська діаспора. Велика енциклопедія. – Лохвиця, Полтавщина, Україна, Европа, Австралія, Америка. – Українці, московити, євреї... Біографічні інформації, нариси, статті, рефлексії, есеї, довідки, листи”).

Мирослав ДОЧИНЕЦЬ. Посвіт Карпатського світу

Цей світ – Карпати – не гори. Це держава, ба більше – материк без границь простору і часу. Материзна, що спородила слов’янство і підготовила Русь до хреста і Христа. Дідизна біблійних пастухів, які понесли в світи наше Слово, нашу правду, наш Дух. Колиска живної Природи, яка єдино владна творити нову природу сущого.

Дивний, заповіданий, зачарований світ під небесним куполом.

У говорі потоків, у зітханні смерек, у нуртах криниць і шовках полонинних, у дзвіночках отар і шептанні ватри живе голос волі і радості. Під сивими драницями гражд, під шатрами вівчарських станів, під зелено-мідними банями каплиць захована правда старовіку.

Вітер свіжості віє звідси по Києвах і Європах – і несе новий посвіт, нову енергію, нові – забуті старі знання першовитоків, першовидження, першовідродження.

Верховинний усесвіт. Світ таїн і красот.

Тут панує чин Простору, чин Висоти. Звідси й характерність людська: “все, що виджу і скільки виджу, – моє”. Нашого на цій землі стільки, скільки ми збагнемо. Скільки можемо понести і принести до останнього земного наділу під тином вічності.

Карби – то знаки на скрижалях планиди роду-народу. Найдавніший, найкоштовніший скарб краю, країни, Ук-Раїни.

Карби на пам’ять і скарби на вічність.

Автор

Воскові персні

Того ранку він довго молився. Зазвичай його молитви були короткі й подячні. “Не давання слід просити, а дякувати за даність, за те, що маєш. А те, що тобі потрібно, дасться. Не говори Господу, що в тебе є клопіт. Повернися до того клопоту відкритим лицем і скажи, що в тебе є Господь”.

Ми пакувалися в триденну ходку, нарізали з автомобільної шини виступці і наколінники. Бо якщо вийдемо на Острий Кряж, там, на крем’янистих перелогах з рододендронами, доведеться колінкувати. Збиралися, планували – і не пішли. Орлан перейшов нам дорогу. З глухим посвистом пролетів над двором і загубив сірий кімлюшок. Він упав акурат перед старим – жмуточок моху, не донесений до гнізда.

– Ломикамінь, – сказав він. – Сей мох росте там, де хмари черевами труться об гребені верхів. Там, де не росте вже ніщо. Звідти нам скинуто вість, що хтось попросився до неба...

І ми відклали подорож, зайнялися різною дворовою подрібниною. А в заполудне, з самого пекла жароти вийшов дідок у капелюсі з крисами аж до рота і прошамкотів, що вмерла Студена Марта, далека родичка Світованова. І що їх челядь кличе його на “упровід спочилої душі”.

Старий шукав щось очима вгорі. Там досі майже нерухомо планерував орлан, наче писав щось у синьому зошиті неба. В кожного з нас свій спосіб письма, подумав я. Лише не кожен це готовий прочитати.

Ми витрусили з одягу глицю, начистили сажею з олією черевики й вирушили на похорон. Мовчазною була та дорога. Як і належить бути дорозі до мертвих. Прийшли надвечір, у пессі голоси, як тут кажуть. Сільце було прорубане в чорному дубовому лісі, а понизу перехоплене обручем боліт.

– Тут люди посіяні з неба, – сказав мій поводир. – Сюди не доп’ялися ні татари, ні хозарські лихварі, ні мадярські жандарми-пірняки, ні російські колгоспи. Тут час загус, як смерекова смола...

Справді, тишу спочатку бачиш, а вже потім чуєш. Село називалося Древоділи. Село дерев і людей, що справіку жили деревом. Ми йшли вуличкою, на якій цвів дикий тмин. Інколи повз нас проходили самотні коні з уважними ліловими очима. Або спурхував над головами дятел. Перелісся тут зливалися з садами. Виноград “опорто” дерся на в’язи. Замшілі валуни й мурашники показували межі між садибами. Ворітниць не було, двері зрубів підпирали віники або коцібани. І людей не було – всі на “упроводі”. Тут громадою приймали нове життя і громадою випроводжали смерть. У дубовому деревищі-труні, з дубовим хрестом – під шатра дубових крон. Щоб жолуді закрили очі, а коріння сплелося з кістками у вічній тверді гори.

Подібного похорону я не бачив ні до того, ні після.

Небіжчиця лежала посеред хати на столі. Деревище було встелене кучерявою пахучою стружкою, тіло вкрите білим мереживним покривалом. Голова в хустці сивого кольору. Руки на грудях, на двох пальцях – воскові персні. Ознака того, що вмерла дівкою, незайманицею. Строге мармурове обличчя майже без зморщок, хоча мала далеко за сімдесят. Збоку, на лаві, жінки читали Псалтир. Книгу передавали одна одній. Та, що приймала її, підводилася і вмочувала пальці у воду. Тягучі речитативи псалом тріпотіли під сволоком, як зграя нічних метеликів. Тоншала непрочитана решта книги, і тоншали, загострювалися при опливлій свічці риси обличчя покійної. В синіх сутінках воно молодшало, матово світилося.

Заходили знадвору люди. Свічка кліпала до кожного. Чоловіки ребром долоні хрестили “смирть”, приплющували очі і виходили. Жінки нахилялися і щось шептали над труною. Незаміжні дівчата торкалися воскових перснів і зводили очі д’горі. За останньою вийшов і я. Посеред двору горіла ватра і на тринозі кипів великий казан. Жінки-сокачки патрали курей і кидали у вариво. Тут же, на довбні, сікли зелень, моркву, каралаби, розкачували тісто з яйцями і різали на тонку локшину. З пахучої пари стирчали жовті, як віск, півнячі ноги. Збоку грівся лист бляхи, на нього насипали жмені цукру і збризкували соком м’яти. Цукор закипав у слюду льодяників. Їх кололи на друзки і роздавали дітям. В печі під айвою пеклися баники – довгасті пироги з горіхами, сиром і маком. Змішані пахощі трав і печива навально ходили двором.

Тут-там порскав смішок, зривалося гигикання. Дітваки-підлітки дістали десь віжки і за хатою купками почали перетягуватися, з вищанням падали в траву. Старші бавилися в інше. Один тримав на колінах шапку, інший ховав у ній обличчя, а хтось підбігав і бив його ззаду. Якщо вгадав хто, той “нюрився” в шапку. Коли стемніло, в ігри втягнули й дівчат. Вигребли вугілля з ватри, замастили руки. Підбігали до дівчат і чорнили їм обличчя. Ті не кидалися до мийниці, почергово підводилися з лавки і вказували пальцем на зловмисника. Хлопець підходив і губами стирав сажу з їх щік, ший. Відтак дівчата мали “відбілювати” їх...

Потім на вигоні замиготіли вогники, червоно підсвічуючи збуджені обличчя. По колу ходила запалена скіпка. Обережно, затуляючи долоньками, передавали її з рук у руки. Бо як загасне в якоїсь дівчини, вона мусить обцілувати всіх хлопців. А за хлопцями ревно стежили свої, щоб нишком не дув на вогник, бо тоді всі цілунки зривав він. Ялинові лучини тріщали, перебиваючи звук невмілих юнацьких поцілунків. А в світличці своїй лежала бабадівка, направду вже студена, і шал цих ігор, видно, довершував її мирську невтоленість, недолюбленість. Як останній поклін грішного світу.

Чоловіцтво сиділо кружка під шопою. До них винесли з льоху відерце – пронизливо запахло ізабеллою. Горнятко пішло колом. Посередині, на поліні, сидів “Іван-пан” і зачерпував вино. Той, хто брав питво, казав щось про нього: “Який з нього пан? Ліс заліз йому в городець, а він дітей за хворостом жене”. Випивав, струшував краплі на солом’яну потеруху й передавав посудину далі. “Який з Івана пан? Сорочка зимою і літом – одним цвітом...” “З Івана пана? А хто нам так сокири і мотики закалить?..” “Не пан він своїм рукам, бо за паленкою тягнеться. Не пан голові, бо за чужими невістками думає...” “Так запанів, що на гостинки ходить, а сам не кличе...”

Про мертвого говориться лише добре. А про живого – навпаки. Щоб смерть не дочулася про його чесноти й не забрала дочасно. Так ці древоділи весело й завзято, під винну чашу, промивали одне одному кістки. І що більший ліпили на бідолаху гріх, тим гучніше сміялися разом з ним. То було якесь прилюдне очищення. Очищення сусідством смерті, яка прийшла не до них.

Жінки розносили паруючу курятину, присолену й приперчену паприкою. За тим – поливку з котла, в мисках блищали проти місяця дрібні монети жиру. І кожному підносився на виноградному листку шматок баника, що стікав на пальці солодкою начинкою. Доївши печиво, ми обсмоктували ті листки. Біля мене, зігнута в ключку, сиділа дрібненька бабуся, цюкала гострою бородою об коліна, примовляючи:

Марто, Марто, списана карто.
Дівице-сестрице, серця царице.
Невінчана жоно, няньова дочко,
Допливла до межі живота твого бочка.

Дивна то була молитва-пісня. Молитва чулого серця. Я наважився запитати її, чи Студена – це прізвище померлої.

– А де, назвисько їй таке притулене людьми. Відай, від серця, вистудженого за життя. Ми з нев перевесниці, дівували купно. Ми крихкі, мамчині, а вона – тверда, як праник, хапка на всяке ділання. Однов руков косила, два плати сіна нараз несла, а конем правила без сідала й узди... Двойко з вітцем жили, бо мати спливла кровлю за другою дитинкою. Наші люди – бочкарі. Мартин няньо теж майстер, Богом значений. А вона коло нього газдинька з пеленок. Білоголова вдалася, таких у нашому сурдику більше не стрінеш. Як у тій співанці: калинонька білоцвітна... Усе в їх хижі ладом, усе Божим чином. Та бідного, кажуть, гадина й на коні вкусить. Не обійдеш тим конем судьбину, не обійдеш. У нас дівоцтво скоро стигне, грудки надули сорочку – і вже відданиця. Галайда під дубник, на ігрище, до гусель. Там легіні крутять дівками, як кужілками. Одну стис, другу примовив, третю веде за руку на свою дідорню. Хто кличе, за того йдуть. Перебирати ні з чого: того дерево прибило, того звірина роздерла, того вхопили на войну, а хто й сам зійшов на діл, до легшого хліба. Дівки щасні, котрих беруть. Лише не Марта. На дівку такої кости й такого роду кождий лакомиться. А вона, як дубина на тому прилюбному вітрі, – ні до кого не гнеться. “Перебираєш – зазбираєш”, – не раз їй казали ми, цімборки. А вона: “Жолудь тім’я не розколе, дівування серце не загірчить”. Так, гейби сама собі наворожила... Прибився до наших бочкарів промітний молодий шваб із Мукачева. Рудьом покликався, бо й у самого на голові ціла копиця горіла. Той Рудьо скуповував бочки, а при тому навчав нашу челядь: “Порожню посудину клепаєте, порожню продаєте. А спровадите її повною – множте хосен на п’ять, а то й на десять перстів”. – “Оно так, – гуділи люди, – та що в бочки пхати?” – “Чи мало що? Гриб, ягода, сир, вурда. А свиней таких ціла Мадярщина не знає. З жолудів тиють ваші свині. На солонині по п’ять пластів м’яса. Соліть, – і в бочки. А далі вже моя жура...” Мартин няньо перший зголосився, то Рудьо в них і звивався день при дні. А за ним – і Мартині очі, і голова, а пак і серце. Коби дівка віща, то не шла би в ріща... Збирався Рудьо повезти на Дунай гриби й солонину, показати там винні бочки. Вернеться, казав, – поберуться. Забере її до Мукачева, під самі костельні мури. Буде жити, як княгиня. Бо й він прикипів до Мартіки – так її називав. Як-но увидів її, очі запалилися, як волосся. Ніби за вогнем прийшов. Було межи ними люблення, та не було гріха. Бо отець, як барткою, відрубав при обох: “На постелю – лише через вінець. Бо держать мене в сьому світі дві чести: моя ремісна і доньчина. Як два крила. З одним летіти тяжко...” І рушив Рудьо здоров, поплив ще з двома сирохманами. І стекли, як вода з листа. Довго не було поголосу. Марта ціпила чекання в устах, набіло витискала з них кров. За півроку прицабав один з тих бездольників, обдертий і висхлий на гужівку. І розказав про їх пришту. Допливли аж до Волощини, і десь під берегом привартували їх збуї, може, й цигани. З ланцовими ціпами. Першого нараз оглушили, другий дався в плавбу, а Рудьо довго з ними змагався. Дуже його потовкли, запхали в порожню бочку, забили її і друтили в воду. Той, що спасся, з корчів на те позирав, і тепер розказав... Ліпше б того знаття не було. Марта по тому якось обмерла. Не так тілом, як душею надірвалася. Бочилася челяді, німувала, по хащах никала розмаяна. Присяде над поточиною і гребе рукою, помагає воді – “най Рудьо скорше пливе домів”. А раз старий застав її в шопі зі свердлом. Пробивала діру в готовій бочці. “Варуйся, Марто, що дієш?” – “Продих роблю, щоб мав чим дихати Рудьо...” Та Господь милостивий, сироти в нього на першому взорі. Вийшла з тої біди Марта, розв’язала собі світ. Вже не дівка – жона жоною, за двох чоловіків руки служать. А й голова. Той дільний вузлик, що Рудьо заснував, вона потягла далі. Їх двором ціле село годувалося. Тоді й бочки наші радо брали, і в бочки було що класти. Марта вела тому спіх і лік... Доки руські не прийшли. Потягли їх із вітцем до Мукачева – куркулі! Під зиму старого пустили, вернувся, як на чужих ногах. У руках скибка тряслася, не те що струмент. А Марту погнали в Сибірю... Десь за сім літ вийшла в село жона – не жона: стрижена під дітвака, в куфайці й чоботях зі свинської шкіри. Вітри стягли всі зморшки з лиця, вицвілі очі сміються. Марта! Пішла білою, вернулася білою. Лише та білота якась инша. Сива білота. І дерево на їх хижі посивіло без живої душі. Газди вже давно не було на світі. Скликала нас Марта, тих, що лишилися по війні й мордуваннях. Роздала бляшані баночки з м’ясивом і густим солодким молочком. Голодно тогди було. “Люди добрі, – каже, – церкву будемо класти. Нову”. А нашу стару храмину, мушу повісти, розібрали по трісці й перепровадили в Ужгород. “Нелегко, Марто, – кажемо, – буде се вчинити. Можуть не зволити. Та й рук мало, і дерева”. – “Я легкости й не чекаю. “Звідусіль мені тісно”, – ще Давид казав. А руки я привезла з собою, цілі. І ліс сам прийшов під поріг”. Правду казала: за ті роки хаща затягла цілу їх гражду. Туйки таке боріння: або ти – або дерево. На бережку свого дараба й почала Марта копати шанець для підмурка. Прийшов з Мукачева чоловічок із сунькою під пахвою: “Что ви дєлаєте, нєугомонная женщіна?! Какіє церкві?! Мало вам что лі било?” Затяла Марта сокирою в колодицю при його нозі і твердо виповіла: “Вот вам Бог – а вот порог. Єщо раз ступітє на мою землю – возьму грех на душу. Мне, начальнік, с етого двора дорога только в небо”. По-їхньому сказала. Так грізніше. І той злобитель спудився, нагло втік... Із самого першу Марта самосилом тягла зруба, а пак і люди доклалися. З других сіл приходили. Мовчки витягували сокирята з-за пазухи і ставали до роботи. Хтось приносив іду, хтось воду з кадуба, хтось садовину, горіхи, мед. Крадьці принесуть кіш і покладуть під ворота. Дехто лише вночі клепав, при ватрі – боялися. А пак скріпилися перед страхом – співали, молилися наголос. Так красно! Церква росла, росли з нею духом і люди. І постав на Мартиному горбі храм, як Божа шкатулка. І прийняв першу Службу. І служить нас донині. Завтра понесуть туди й Марту – на послідні цілування... Чому, кажеш, Студеною її кликали? Очі теплі, руки гарячі, а сама – Студена. То пожадливе чоловіцтво її так охрестило. Як змиритися: вольна і пригожа жона, а нікому не далася! Вона й по тюрмах, розказувала мені, своє дівоцтво стерегла. Ножем і зубами вборонялася. І принесла свою честь на сей берег, під підвалини сього храму... Марто, Марто, сестрице-дівице...”

Чування тривало. Мабуть, ніхто з древоділів тої ночі не склепив очей. Ніч дніла в налитій місячним сяйвом ополонці, відвойованій від лісу людьми. А вдосвіта, коли перші промені пронизали різьблені крони дубів, я побачив, як над подвір’ям тричі хитнулася біла домовина. Вона була збита з дубових клепок і пливла на людських плечах, як кораблик-бочка. Пливла в оту ріку, куди стікаються всі потічки цього світу. Всі присутні мужчини, від найменшого до найстарішого, намагалися бодай пучкою діткнутися до неї. Пишне мереживо закривало обличчя небіжчиці, і над ним здіймалися лише руки – жилаві, спрацьовані, але гарні. З восковими перснями на пальцях. Один її, а другий вона несла тому, кому за життя не встигла надіти.

“Бо немає повноти в одинокости. Лише в парі”.

Студена Марта...

Ніхто з цього похорону не ніс студінь у серці.

Ми поверталися в сутінках. Я боявся, що зіб’ємося з дороги. До того ж старий підштовхнув мене вперед: “Учися ходити в бездоріжжі, видіти в темряві”. Я незчувся, як очі звиклися до лісового мороку. Помагали його розмірені напуття за плечима: “Збий дух, зніми напругу зі шкіри – і вчуєш тепло від дерев збоку. За сим теплом можна ходити навсліпачки. А ще люфт легенько протяжить прогін стежки, тягне за собою... І шум листя, вільний чи приглушений, теж дає направу... І різна твердість під ногами. Нога сама вибирає, як їй легше ступати. Вовк не має поводирів... Але зараз стане видкіше – пробудяться світляки, надходить їх час”.

І справді, коли дорога збігла у вільгий яр, в очах замерехтіли тисячі вогників. Наче небо впало на землю, зірки лежали під ногами. Від них синюватим серпанком хиталося між деревами бліде сяяння. Деінде світилися також гнилі пні, наросли на стовбурах, жаби, пташині гнізда і яйця мурах. Ніч увімкнула живу ліхтарню.

Ми йшли, як уві сні. Хода була необтяжливою, а думки легкими. Може, тому я й наважився запитати його про таке:

– Що є смерть?

Його це не здивувало. Людину, яка давно до всього готова, не дивує ніщо. Так, він не боявся цього. Якось раніше я запитав його, чи думає він про смерть. Він сказав: “Всього-на-всього лише кожного дня, кожної години. Що б ти не робив, дивися на кінець. Тоді кінець не буде лякати, а буде віддалятися”. Тепер же намагався пояснити непояснюване.

– Раніше я гадав, що смерть – се кінцева втома. Народження на світ утомлює. Людина все життя живе з тою втомою. Втомлюється й відновлюється, втомлюється й відновлюється. Щодня ми воскресаємо зранку для нового дня. І щоночі помираємо на сьогодні... Отже, смерть є дуже важною для життя, оберненим його боком. Без неї немає воскресіння. Та смерть не є останнім владикою. Якби так, то всі вмирали б однаково і в одних літах. Так, як народжуються. А зі смертю виходить інакше: одних доля вбиває, другі тяжко мучаться перед кончиною, треті відходять уві сні, четверті – за темних обставин, п’яті – з власної волі... Виглядає, що смерти взагалі немає, що се Життя продовжує свій дивний перехід. Чи не є смерть оруддям у руках Життя? Чи не хоче воно сим останнім проявом, що тягнеться, буває, роками, щось сказати нам важне, чогось навчити? Як і тою ж хворотою. Може, якраз увесь перебіг нашого земного трибу і є довгою, клопітною підготовкою до приємнішого існування – Вічної Благодати?! Знаю одне: потаємні смертні речі – не наша жура. І вони не повинні множити наш смуток... На моїх руках померла добра сотня людей. Я не можу назвати їх бідолашними, бо ніхто з них у смертну хвилину не мав страху смерти. Страх був раніше, коли вони жили, сподівалися ще на життя. А тоді, в сей страшний, здавалося б, момент, вони переходили в засвіт із полегкістю, навіть із подобою втіхи... Що я хочу виснувати з сього? Не думаймо про тягар життя, думаймо як плисти. Риба не думає про надійність плавників і міхура. Риба пливе. Бо їй належить плисти. А нам – провадити життя в трудах і радощах... Хто збагнув вагу життя, ціну радости, той смакує кожду мить, кожду дрібничку. Коли зіллєшся з сим світом, то зрозумієш, що ти завжди був і будеш на віки-вічні. Як і сей світ. Ти навчишся не спішити, радіти кожній хвилі проживання, як проникливій молитві, як любощам, як ковткові доброго вина, як солодким снам... І сі хвилі будуть дедалі подовжуватися, гуснути, вливатися повною радости в серце. І ти врозумієш, що вони непроминущі. Вони в тобі, а ти в них. У сьому наша вічність, невмирущість нашої душі...

– А що буде з нами після смерті? – запитав я, обмираючи нутром.

– Що? А ти озирнися й згадай, що було з тобою до народження. Те ж саме... Довіряй тому, що стається з тобою, а не тому, що станеться. Думай про те, що хочеш мати, а не про те, чого не хочеш. Се зберігає і множить сили. Наша доля в Бога на колінах. Немає в Нього нічого ліпшого за наше мізерне життя. Хоч як би кожен із нас його глупо не верстав. У Бога немає мертвих, синку...

Я йшов темним лісом з похорону, а, здавалося, – біг світлою стежкою нового народження.

По якомусь часі він обізвався знову:

– Коли ми сягнемо кінця свого тривку, єдине, що матиме якусь вагу, – се та любов, яку ми віддали й дістали. У своїй подорожі в наступний світ єдине, що ми зможемо взяти з собою, – се любов. Єдина річ, яку залишимо в сьому світі, – се любов. Якщо її немає, то померлі забуті ще до смерти... Одначе залишмо мертвим їх спокій, а живим надію. Як мовиться: мертвому гріб, а живому хліб...

Служебник саду

Ще як тільки ми посіли Ільків горб, Світован сказав:

– Стоячи на цілинній землі, не гоже нам сподіватися на хлібодавців. Та й колгосп сюди не прицабає, щоб нас годувати. Хоч крути, хоч верти – а чекають нас повні руки роботи. Якраз одімкнулася на тепло земля... Затям: ніщо так не пахне чоловіку, як садовина, посаджена ним власноручно.

І взялися ми скородити свою “кормну ниву”.

Ні, ми не пхали насіння, видобуте з його наплічника, в затужавілу, збиту віками кам’яницю. Спочатку ми піднімали переліг. Вузькою лопатою протинали скибу за скибою і вкладали пластами, між якими стелили бур’ян, листя, потеруху з-під дровітні, сухі кімлюхи з вівчарні. Скиби напікалися на сонці, спивали сльоту й росу, розсипаючись на пахучу залізисту охру. Тоді “виправляли” грядки. Посипали їх густо перепрілою глицею, вапном із старої ями, попелом, носили в бесагах зелений пісок і кам’яну мучку, болотний торф. З озерних купелів брали підсушені водорості. У курнику нашкрябали курячого посліду. Усе це перемотичилося з глиною.

– Такий ґрунт – крихкий і розсипчастий, боржій прогрівається й добре пропускає мокро. І вдобрення файно перепріло, дозріло. Силою ліпше за коров’як, зате без шкідників, які заносяться з сирим гноєм. Ми ж бо понищили їх глибокою перекопкою – одні повиздихали на поверхні, інші подушилися під пластами землі.

Відтак ми прокопали вздовж городця ярочки, якими стекла верхня вода. А коли стояла жарота, пускали в них струмини з кадуба, напували свій “зеленець”.

Цим під його орудою займався я, а старий обрізав і заліковував сад. Підсаджував саджанці-дички, щоб потім щепити. Перед тим плював у ямку.

Рідко якого дня не вділяв він часину на догляд. У сада чимало напасників. З них перший – білий мотиль, що точить усі плодові дерева й кущі. Збирати його гусінь не просто, простіше заманити її в ловинки. Ми розкладали під деревами посудини з водою, а по краях горловин кріпили порожнисті стебла. У спеку гусінь повзе до водопою – і тут же має зручні цівочки для обернення в лялечки. З тих стебел її легко вимити водою чи видути у вогонь. За один спекотний тиждень можна звести більшу частину тої напасті. А дротяникам для принади залишали в саду жмути соломи, які потім спалювали. Слимаків задурювали дощечками та мішковиною, під якими щедро поливали. А коли назбираються під ними слизняки, ошпарювали їх окропом.

Ще була така капость, як кроти. В їх нори ми глибоко пхали шматини, змочені нафтою. Добре заливати їх і водою, бо кріт любить сухі, теплі й тихі місця. Не поткнеться туди, де в землю буде встромлено кілочки з бляшаними вертушками. Віднаджує кротів і кінський біб; ми насадили його там, де вони силою пхалися.

Руді мурашки дуже помічні саду, нищать шкідників більше, ніж людські руки. А от чорна садова мурашка чинить шкоду, бо розселяє по пагонах і листю попелиць, котрі висмоктують із рослин соки. Ці мурашки радо ласують медвяною росою, яку випускають попелиці. Тому вони їх “пасуть” і оберігають від божих корівок, що поїдають тлю. Відганяють цих мурах запашкі кріп, кмин, стокротки і нагідки. А біля їх гніздовищ треба залишати грудки хлібної кваші з медом. І вони невдовзі щезнуть.

Зате неоціненну поміч несуть садам їжаки, ящірки, жаби, птиці. А про бджоли й казати що! Там, де літають “божі мухи”, там здоровіша царина і для дерева, і для людини. Аби принадити їх, ми рясно насіяли люпин, дзвіночки, божі ружі, резеду, оман, бурачок і собаче мило. До речі, ця мильнянка не гірша за куповане пахуче мило. По роботі ми розтирали її квітки й листя у воді на мильну піну, яка добре відмивала земний бруд, заживляла тріщини. Руки після такого миття ставали чисті до білості.

Отже, ми були не тільки збирачами, але й садівничими. А це вже був чин прилучення до земного відтворення. І він, мій навчитель, охоче відкривав мені цю предковічну радість. (“Життя наше тече безупинно і перетікає в інші життя, як усе перетікає в Природі, і кождої ярі народжує нових дітей у славу свою”.

Наші “маленькі діти” зав’язувалися і сходили зеленою паростю, пили воду і тяглися до сонця, цвіли, тужавіли, запалювалися й просилися до рук. І Світован торкався їх, лагідно водив пучкою по стеблах. Перед посівом, пригадую, грів руки і змащував їх смальцем. А коли вруна ось-ось мали проклюнутися, шепотів до них: “Тужтеся, тужтеся скоро вже на волю”. Чи потім: “Тягнися, тягнися, вирівнюйся”. Лагідне слово, приязний погляд, пестливі доторки були наче продовженням клопітної роботи.

– Гадаєш, для землі головне – вдобриво? Не менше живить її доброта твоїх рук, прихильність твого серця. Її пам’ять береже се... Звідки в землі пам’ять? Земля – се тіла людей, живноти й зела. Вона давня і мудра, як світ. А ми дочасно ходимо по ній. Не дерева, що розхитуються, роблять вітер, а вітер розхитує дерева. Не земля для нас, а ми для неї.

І я поступово почав розуміти, що дерево для нього є дечим більшим, ніж дерево. І травина є чимось іншим, ніж просто напоєне земною вологою стебло. Все для нього було живим. Навіть огонь. Якось я довго мордувався, розпалюючи відсирілі тріски. “Не горить? – запитав старий. – Дай йому соли”. Я кинув жменьку – і полум’я весело загоготало.

Ніколи не забуду приявного відкриття для мене цієї “живости”. Я поливав капусту, що росла табунцем під ліщиновим плотиком, а він тулив пізні щепи на грушу. Раптом попросив мене присісти, і сам нахилився. Тоді кривим ножем-чепеликом навідліг протяв хрусткий качан капусти. І запитав:

– Ти щось учув?

– Так, ніби рипучий скрик.

– Це одне. А запах, запах уловив?

Я гадав, що мені вчулося: легкий гіркуватий пах війнув над грядкою.

– Що це було? – запитав я.

– Зранена головка дала знати посестрам про біду, й інші здригнулися в передчутті напасті.

Не самим лише сонцем гріється зело, не самою лише водою напувається, не самою землею годується. Підживляється любов’ю живого світу. І ми теж у цій живій сув’язі. Одна рука бере – інша дає. Вруна беруть нашу силу в роботі і повертають її плодом. Любимо ж ми рослини, тварин і речі не тільки за те, що їх можна спожити. Вони – як ознака нескінченності і обновлення сущого. І ця предковічна любов тягнеться незримою ниткою від зародження Божого світу. Бо й ми крихта його.

З кумедною лагідністю ставився він навіть до бур’янів. Бо не менше від них користі, ніж шкоди на городі. Лободу, кропиву, яглицю (він називав її снитка), бугилу ми сікли в салатку. Деякі бур’яни приваблюють птиць і бджіл, борються з тлею. Чи просто радують око в садових міжряддях – кислиця, польова фіалка, повійка, плющ, очний цвіт. А якісь мають лікувальну силу (“Може, воно якраз висіялося під ноги, щоб злікувати тебе”).

В пориві захоплення якось я назвав його старим книжним словом – садівничий.

– Садівничий у нас Один, – ухилився він. – А я хіба що служебник саду. Себто слуга.

Біля нього я й сам зачерпнув чимало землеробських напуттів. Сіяти треба лише в “жіночі дні” – середу, п’ятницю, суботу. Якщо кумкають жаби, ліпше не сіяти. Нездоровий теж нехай не сіє. Якщо маєш борг, добре б його віддати в цей день. Перед цвітінням утримуватися від поливу. Бур’ян на грядках підсікати ще до того, як зацвів. Чорну смородину поливати щедро. Молодій малині не давати виганяти вище, як на метр. Видаляти прикореневу порість у дерев. З настанням холодів прищипувати молоді пагони в саду. Щоб часник не гнив у землі, дати в лунку ложку піску. Виполотий бур’ян треба спалювати. Добрива давати не під стовбур дерева, а там, де закінчуються гілки, під молоде коріння...

“Ліниве” дерево можна примусити зародити. Для цього треба видалити вузеньку смужку кори по кільцю, рану замастити садовим варом. Сонячний опік, заячі зуби та інше наносять дереву рани. Світован їх лікував щавлем. Подрібнював траву разом із коренем і накладав товстим шаром, зав’язував мішковиною.

Шкідників рослин можна звести самими ж рослинами. Відвари і настої чорнобривців помічні від тлі, нагідки і цибулинового лушпиння – від кліщів, пижма і полину – від гусені, стручкового перцю – від слимаків, ромашки – від довгоносика, лопуха – від пильщиків. А тютюнова крихта, кип’ячена півгодини, зарадить майже від усіх садово-городніх пожирателів. Добре мати в саду хоч невеличку водойму, бо жаби поїдають слимаків та равликів. А ряди з картоплею і суницями обсаджують нагідками, які відганяють шкідників.

Мурахи не люблять запаху пижма, полину, м’яти, гірчиці й петрушки. Якщо хочете випровадити з ділянки мурах, закопайте біля гнізда риб’ячі кістки. Потім полийте гніздо настоєм часнику. Капустяних черв’яків теж можна збутися. Назбирайте жменьку, обнесіть її над грядками і закопайте в ямку. Після того посипте капусту золою. І взагалі, вважав Світован, із нищителями городніми не боротися треба, а винаджувати їх за межі твоїх посадок – на іншу поживу, на ліпшу долю. Якщо їх спробувати зрозуміти, то завжди можна “домовитись”.

Він і домовлявся. Було, що й приповідав уголос: “Ілля Пророк, я вже промок. Лий рясніше на город, дай багатий зарод”. Або коли білив дерево: “Я твоє тіло білю, а ти моє нагодуй”.

Ніколи не збирав урожай дочиста, залишав хоч ягідку, хоч плід на “будучне сповіння”. Давав дечому і на землю впасти. А перший огірок, пам’ятаю, прикопав у землю. Так і перший гриб у лісі. Насіння відбирав із ліпших плодів. Якось уважно придивився до зернятка на долоні: “Ся насінина прийшла до нас бозна з яких часів, а може, й світів. Всяке життя не є само по собі, а є подовженням того, що було до нього”. І підніс до рота. То було зеренце коріандру. Він казав, що воно очищає і відмолоджує. Досить одне спожити на день.

Там, у Горовому гнізді, ми застали дещо й готове, дивом збережене з минулого року. Та ж морква. Вона чудесно збереглася в землі, прикрита товстим шаром листя. Восени він зрізав ботву і вкрив моркву на зиму. Казав, що є й інший спосіб, але більш клопітний: обмастити морквини мокрою глиною й висушити. В пивниці лежали буряки та яблука, перекладені лісовим мохом. І купка картоплі, пересипана м’ятою і щільно вкрита папороттю. Та найбільше мене вразило інше “консервування”. Часом хворі приносили нам якісь продукти – м’ясо, масло, мед. А ми пускалися в лісові ходки на кілька днів.

– Що буде з нашими припасами? – занепокоєно спитав я. – Їх не вберегти.

– Самі себе збережуть, – спокійно відповів він. Поклав масло і м’ясо в баночки і залив медом. – Тепер можемо йти хоч на півроку, а їді нічого не буде.

Так воно й було. Доти я не міг би й припустити, що можна прожити літо без магазину, без грошей. Сад-город справно годував нас. І був жаданою зеленою гаванню, в яку ми поверталися з просторових мандрів. Завершували тут денні труди.

Любив мій садівник у жарку годину чи під вечір прилягти під розлогою горішиною. Це було найбільше дерево нашого саду. Я сідав збоку, і ми звільна блукали очима в кроні, прислухаючись, як тихо ворушиться десь у глибинах коріння. І здавалося, що дерева справді ростуть із неба. Як він казав: “Усе суще проростає на землі з небесних зернят. І ми також”.

Час гуснув разом із сутінками, і ми відтягували ніч, щоб якомога пізніше попрощатися з садом до завтра. Наприкінці, зазвичай, він казав щось про грядущу погоду: “Мальва вхлюпла, і жимолость густо пахтить – задощить...”

Потім ми облягалися, залишивши освячені спокоєм дерева і камені сторожити ніч.

Ми спали, і під високим небесним шатром спав наш сад.

Далі буде.

“Природа, осягнення світу й натура, минуле й сьогодення, мужність, материнство та жіночність”.

Передмовчання Новицького

Письмо Станіслава Новицького – типове письмо молодого й нерозгаданого самого в собі сучасника, претензійного й бувалого міленіала, воно змінне, векторне, невтолено спрагле. Іноді це письмо нагадує техніку колажування, печворк, вельми відчутний де-де вплив герметистів. Видається, що автор і його ліричне “я” затиснені у прагматичні лещата таймінгу з випадковою-невипадковою латентністю.

Ірина ЗЕЛЕНЕНЬКА

Автор пише так, як замислив, траєкторійно; хоча мисленнєві потоки здаються непідготовленому читачеві хаотичними, неконтрольованими – ілюзія наївну, якою можна спокуситися, оптична й обтічна, так би мовити, бо в ній багато накладок зі зміщенням часопросторових та особистісних координат:

ото з тобою де біла хвиля
ото з тобою де чорний сад [3, с. 13].

Те, що Станіслав Новицький розпочав свій символічний літературний марафон із 2012 року, сам собі задав точки, лінії, межі, вимагаючи плідності творення та оприлюднення, вимагаючи діалогу з поколіннями (про це свідчить кількість збірок і публікацій, рясна представленість у літературній критиці, дискусійність постаті й навколо неї), хай навіть із випадковістю рядка, що дає підстави свідчити про цікаве явище авторства нового штибу – двітисячідвадцятництво (десятники у периметрі XXI століття не є вакуумними й контрадикторними до інакшості, а дискусії та провокації позадискусійності та втечі від диспутування є маркерами видимості-пізнаваності, чого й намагається досягнути чи не кожний автор).

Станіслав Новицький – міленіал-експериментатор, який веде власну емоцію шляхами недосвідченого читача, лабіринтами смислів, так, наче він сам для себе ліричний суб’єкт і читач, сам – емоція та спазм, сам – лінійність, а самість – безкінечна, як і шлях, яким рушає в пошуках ідеальної жінки, радше – таємної коханої, музи та деміургині, німфеї та русалки, цнотливої та вагітної, своєї та чужої, жаданої та відторгненої. Власне, емоція любовного дослідження починає домінувати в рукописі автора вельми рано та спонукає до пошуку самості та зрілості:

закрий мені очі
долонею ніжно
жіночою
щоб я відчував
не сніги
а твою теплоту [3, с. 24].

Образ жінки проривається між історіософських інтонацій, розламує медитативний потік, іноді абсолютно несподівано, як у Євгена Маланюка, то як у Івана Франка, одержимого фатумом і стражданнями юного Вертера (автор символічно залежний від настроїв класиків, від ліричного канону, ба навіть самсобоюузалежнений, вочевидь, намагаючись наслідувати “філософію чину”, котру блискуче кваліфікував Юрій Ковалів, із академічними працями якого добре знайомий Станіслав Новицький) [2, с. 143-146]. Жінка – це піано й адажіо, жінка – це форте й анданте, тому не випадково лірична героїня вірша грає на клавішному інструменті, на піанолі (котра була популярною в добу модерну):

і я уявляю
як ці руки торкаються
клавіш піаноли [3, с. 19].

Отже, враження – змінні, лекальні, минущі, відрубні, бо авторові властива категоричність; у ранжуванні. Але прагнення дотику, прагнення яви й настрою – постійні у своїх модифікаціях, виразно-векторні, як і намагання осягнути жінку через фантазування навколо ініціацій, тотемності, релігійності, матеріальної культури (це схоже на абрис між резистансом та імпедансом):

Жінко-пташко!
Жінко-молитво!
Жінко-хліб! [3, с. 18].

Тому ліричний суб’єкт віршів Станіслава Новицького нібито декларує та водночас нібито звіряється, суперечить власній самості, нібито ініціює та прирікає себе на незавершеність, виводить себе на манеру, якій не знає визначення, яка, можливо, і не є манерою, а є перетворенням слова на обережний дотик до суті, на споглядання без споглядальності, у якому має місце звичайна людська помилка, толерована молодістю й боротьбою, непримиренна й потамована у своїй непримиренності, де-де незграбна й точна, делікатна й зумисна:

я шукач
та нічого не можу
знайти [3, с. 25].

Шлях авторства серед претензійно-електричних міленіалів – не еклектичний, а доволі послідовно-наполегливий у своєму фарватері пошук, у своєму секторі: від емоцій першого любовного досвіду до осягнення кохання, від дебютної публікації типового романтика “У душі лиш весна розцвітає” Станіслава Новицького (що складалася всього лише з трьох поезій у “Дзвоні”, 2018 р.) до особних збірок шукача позірної неманірності: “Оновлення” (самвидав), “Акафіст коня” (2020 р.), “Полудень” (2021 р.), “Воскресіння віт” (2021 р.), “Розуміння простору” (2022 р.), “Передмовчання” (2022 р.). Станіслав Новицький позиціонований і в “Антології молодої української поезії ІІІ тисячоліття” (2018), уяскравлений у критиці, зокрема, у поглядах Тадея Карабовича на мотиви віршів “Передмовчання” [1].

Тонкі переживання, що драматизуються та спрощуються, зникають, такі ж зникомі й раптово-безпричинно уяскравлені рефлексії, емоційний лад як досвід, міфосвітовий усепростір (із ефектом – безмежжя та помежів’я), фольклорні й сакральні образи, протосимволіка та архетипи, втрачена романтика вітаїзму, подекуди наративність, опис образу (ба навіть міфопис навколо або рефлексія), густа асоціативність зі зворотністю – це те, що провокує ефект легкого прочитання та ускладненого сприйняття “Передмовчання” Станіслава Новицького.

Секрет Новицького – це сектор Новицького, себто філософія любові й нелюбові, у якій автор – досягатор, спринтер і сталкер, ілюзіоніст і боєць, котрий виконує завдання смислової зачистки периметра разом із сівбою випадково спійманих уявою та зовсім невипадкових слів (за алгоритмом або за рандомністю; інструментарій, схожий на принцип рандомайзера, стає все популярнішим у молодому письмі та сприймається як посвідка тривожності). Разом із тим, на рівні глибокої екзальтації, автор – обсерватор, котрий прокреслює схеми, лінії та фігури зі смислами, поза й понад ними, виводить чутливі контури, проводить їх покрізь надумані лабіринти й пастки повторів (обриваючи або не обриваючи, за детермінантою вражень і позавираженнєвості):

за виїмкою деяких речей
ти блягер [3, с. 30].

На “блягера” Новицького легко накладається фантомна маска дохристиянського ідола, юродста доби орнаментальної словесності, наліпка модерної інакшості, явище ренесансного трубадурства й експериментального труверства, урешті – подоба блазнювання; але неприкаяний “блягер” зупиняється перед фриковістю, не стає трикстером, урятований етнікою як протосистемою та власним протестом:

твоя дорога рівна
як чорне поле
у осінній час
ти – блягер [3, с. 30].

Типовий бардівський (трубадурівський), імплементований до поезії, жонглерський прийом – кільцева зміна позицій, що застосовуваний максимально в “Передмовчанні”, свідчить про приховування сутнісного, про варіювання смислів, що то віддаляє автора від абсолютного ліризму, то наближає:

і тому немає сенсу
тобі сказати правду
чи брехню [3, с. 30].

Урешті це таке доспазматичне перенесення емоцій на вірш, у якому все замасковано (або закручене, як на дні екзотичної рури), а демаскування неможливе, як і неможливим є дошукування абсолютного сенсу, де неконтрольовані – макро та мікро, змішані та розщеплювані, згадувані раз-по-раз, але непослідовно:

і світ
який оточує тебе
чуже смутком
втраченого часу [3, с. 30].

Отже, насправді сектор – відсутній, є тільки натяк на нього. І ліричний суб’єкт виходить на пошуки, вигадуючи місце знаходження сектора, у якому не перебував повністю, але причетний до нього. Так з’являється густа рефлексійність – автор ідентифікує сектор свого нерівного ліричного суб’єкта; це сектор, із якого, виявляється, є вихід, сектор, до якого можна було й не дійти, як і до жінки; це сектор, у якому є небезпека залишити те, що не залишають, себе:

зустрітись з тобою
у місті якого
немає
де верби заплачуть
завчасним осіннім
дощем [3, с. 27].

Передмовчання Новицького є доспазматичним сектором, і це конструює основу “Передмовчання” Станіслава Новицького, це те, що автор не сказав сам собі – спазми залишилися поза межами окреслення, але вони візуально зафіксовані, втягнені в образи; адже бажане може бути недостатньо втіленим у реальності або неможливим у цій реальності, як у секторі, поза яким є усе, як і жінка (це схожість на зворотність, на вихід із розуміння високого модернізму в поставангардизм):

а зараз
ти жінка
чужого собі
чоловіка
і стан твій не той
що зостався
в минулому часі [3, с. 27].

Передмовчати – це “мучити пам’ять” [3, с. 28], називати жінку – “руйновище моє свідомості” [3, с. 29], але прохально візуалізувати: “твоїми вустами я нап’юся води з криниці” [3, с. 62]. Перманентна процесуальність передмовчання поєднує та роз’єднує, розщеплює часопростір і ущільнює, несподівано збагачений образами-символами й так само несподівано позбавлений їх: “трава поросла мертва” [3, с. 29], “дощ рубав дрова вогненним мечем”[3, с. 29], “ліплені голови з попелу” [3, с. 32], “кам’яна баба лежить обличчям у землю” [3, с. 34], “гойний день стрічає сонце в степу” [3, с. 52]. Відтак з’являється вибір у матричному усвідомленні гостроти української неминучості, від минулого до сьогодення:

збираю простір
а потім чорні черепки у степу [3, с. 49].

Природа, осягнення світу й натура, минуле й сьогодення, мужність, материнство та жіночність втягнені у приповістковість і притчевість, які автор зумисно обриває, не даючи читачеві сподіваних опцій образно-символічної насолоди й самособоюзрозумілості. Читач потрапляє у сектор, у якому виснажливо конкретна й абстрактна філософська любовність змушують розпізнавати те, що перед мовчанням, перед або не в історії (й одночасно – у ній), поза сучасністю й не суперечить їй, поза дискурсом і в дискусії з тим, що, власне, і є сектором з незрозумілою кількістю кутів, із невикінченою фігурністю:

хочу напилить води із криниці
з криниці твоєї пам’яті
пам’ятаєш лютневий вечір
пам’ятаєш тепло руки
я забути про це не зможу
я згадаю про це колись [3, с. 62].

Верлібри не залишаються сталими у своїй тяглості, а несподівано можуть завершитися римованим катреном, як і розпочатися з катрену. Тільки авторові відомо достеменно про те, як двоє “стрілись на воскресіння літ” [3, с. 63],

і осінь у нього, вочевидь, напитана в Максима Рильського, із емоціями весни, і весна виписана поосінньому (як і в багатьох поетів постепохи, авторів із яскраво вираженою герметичною візійністю):

і тільки осінь між нами
як листя між двох
тополь [3, с. 63].

Ліричні й наративні апеляції до ніжної, абсолютно неагресивної форми жіночності, постійно втягувані в дискурс передмовчання, що нагадує спіраль, розширюють інтертекстуальне поле поезії, кодують звертальність, але унеможливлюють будь-яке ототожнення:

Думаєш
горе як сіль на землі
переходячи поле [3, с. 67].

Автор виростає через осягнення миті відвертості з собою та з коханою – від вертеріанства до донкіхотства й навспак; він катарсизує, пишучи про жінку, у якій помічає дівчину, і пишучи про дівчину, у якій бачить жінку:

твоє ім’я сниться мені
здається нічого в моєму житті
не було крім тебе
тільки ти [3, с. 69].

Покрізь оптику пережитого з’являється специфічне бачення “крізь попіл осені” [2, с. 68] (у віршах збірки багато попелу – “А хтось поблизу перетворює / наш чорнозем у попіл...” [2, с. 35], “Ліплені голови з попелу – / споглядають на мене...”[2, с. 32]). Однак майбутні врожаї автора мисляться в ключі густої націософії, що виростає поза сектором, у якому залишений читач:

Десь поряд:
село у якому стара мати чекає
свого
сина
з далекого поля
вона вишила для нього сорочку
з весняних квітів які ростуть
на могилі батька... [3, с. 34].

Чи відчуватиме себе читач залишеним у секторі Новицького, чи зрозуміє, що автор намагається отримати точковий і лінійний результати в заданому периметрі смислів, як у розрядності, сподіваючись на колосальне розширення діапазону, залежатиме від того, наскільки читач спроможний диференціювати заданість образно-символічних площин і генерування випадковості вражень.

Література

1. Карабович Т. Мотиви повернення у поетичній збірці Станіслава Новицького “Передмовчання”. Золота пектораль, 14.02.2023.

2. Ковалів Ю. Естетична концепція “філософії чину”: До 100-річчя Є. Маланюка. Вітчизна. 1997. № 1-2. С. 143-146.

3. Новицький С. Передмовчання. Передмова Мирослава Лазарука. Чернівці: Друк Арт, 2022. 216 с.

Ювілейна збірка зодчого

Каретний А. Д. Сходження: Вірші / Анатолій Каретний. – Кропивницький: Видавець Лисенко В. Ф., 2023. – 200 с.

Антоніна ЦАРУК

Перші проби поетичного пера Анатолія Каретного побачили світ в армійській газеті в Німеччині, де він проходив військову службу пів століття тому. І тільки дев’яту збірку (2023) назвав “Сходження”, метафоризуючи вершинний життєвий досвід – простування до материзни-дідизни на берегах Сугоклії як молитовної ікони самовідданої працелюбності роду.

Збірки “природного лірика” завоювали прихильну увагу Валерія Гончаренка, Василя Марка, Володимира Панченка ще часів літературної студії “Сівач”, якою опікувалися В. Гончаренко і В. Базилевський. Нині А. Каретного радо стрічають бібліотеки, школи, митці різних спілок. Його тексти отримали пісенне життя завдяки кропивницьким композиторам Борису Притулі, Ларисі Гайдай, Сергію Колчину, Олександру Чеботарю.

Його вірші заряджають якоюсь дитинною здатністю світобачення і теплотою любові: *“...по калюжах приємно бігти, / По глибоких калюжах босоніж, / Де і небо, й дитинство – разом! / Я біжу, і сміються люди, / Наді мною й собою сміються”*, де фінальний пуант – розгублені з пазухи яблука (образ пізнання, спокуси, прозріння?) *“Разом з небом і разом з дитинством / У глибоких калюжах тонуть...”*, викликаючи невимовно щемкий катарсис (“Яблука дитинства”).

Він обживає світ як мистецький витвір і зразок Господньої гармонії. Зором, слухом, дотиком, на смак і аромат, долучає інтуїцію та уяву, однак справжні відкриття чутливого серця – на довірливій відстані сльози: *“Ще сивий вітер струни розрива”, “Хрести – як стогін, / Як чорні круки”, “Я сприймаю всі болі на смак”, “Ще пахне хлібом і не спить село”, “В обіймах маминих жили ми, як в раю”.*

Світ проходить крізь призму його досвіду, заломлюється на гранях хвилинного настрою, туманіє в пошуках слова, і йому болить безодня між спорідненими душами і вихолодження обіймів несказаних слів. Тоді природне довкілля стає розгорнутою метафорою психологічного стану ліричного героя, і за пейзажем прочитується палітра, чуттєва на дотик (тактильний і емфатичний), як у циклі “Сніг іде”. Органічність образів – у пізнаваній простоті їхньої сутності, неповторність – у наповненні власним теплом й іманентною ознакою руху:

Ідуть дощі рясні, непереможні,
Звичайно йдуть, як стомлені бійці.
І вісточка летить, як промінь Божий,
В усі кінці, в усі кінці.

“Сходження” Анатолія Каретного – певною мірою підсумкова збірка, ювілейна. Вроджений лірик озирається на “сімдесят кроків” життєвого досвіду, де сплелося інтимне, громадянське і філософське в настроєвих замальовках, спогадах і зізнаннях, імпресіях світлин і відлунні експресій.

Його громадянська лірика злютована з пейзажним психологізмом (“Рясні дощі пройшли по нашій долі...”, “Лірник”, “До сущого я звик...”) або фольклорним лаконізмом (“Журавлі прилетіли”); про роль поета пише то іронічно *(“брудню папір”)*, то афористично: *“Слово гріхи замолить / Й буде тягнути плуг”*; про сільський пейзаж – філософічно *(“...світанок, де пам’ять – лікар”)*. Його вірші – мов сповідь перед вічністю: *“Між простором і часом / Стоїть печалі віз / Із материнських сліз. / Із материнських сліз”.*

У його віршах багато сонця як осердя світобудови і джерело гармонії. Мов на дитячому малюнку, відображає заворожене спостереження і захоплення від побаченого, формує алгоритм самототожності: зачудування – пізнання – злиття.

Поет вибудував художній світ за власним відчуттям зв’язків і перетікання енергій. У його світі два сонця: небесне і земне – жінка (“Мамине сонце”). Мати, кохана, дружина, бабуся... Випромінювані ними тепло, світло, любов сугерують образ батьківщини (“Стоїть замріяне село...”, “Тут ластівки малюють серед літа”), ніби намоленої ікони:

І домалюю пензлем сонця
Яскравий твір.
Сидять матуся край віконця,
У квітах двір.

Іконостас краси і взірець самовіддачі: “*І кожному, хто в цьому світі є, / Вона, як сонце, душу віддає*” – з’єдналися в усвідомлене поетом кредо служіння: “*Як музику небесну, / Як витвір чистоти, / Цю пісню світлу весну / Несу, бо в нотах – ти!*”. Сутність служіння акумульована в імперативі зберегти любов як відповідь на щемку неминучість заходу сонця (“*Як сонечко ясне: / Зігріє – й піде...”)*...

Краса людського добротворення у вимірах вічних зливається з музикою довкілля, оприявнює себе в натхненній праці не тільки людей творчих професій (архітектор творить музику в камені на віки: “*Будівель сонце й вулиць...*”), але й у справах нібито буденних: “*Він був простим чоботарем, / Тому що хтось повинен був / Узувати земляків – / І чоботи виходили на славу. / Тому що погано робити / Він нічого не міг, не навчився*” (“Ода дідові Івану”). І в цьому велика таїна звичайного щастя – усвідомлене цілепокладання.

Атрибут сонячності в ліриці поета-будівельника зумовлений траєкторією служіння людям і поетичною вертикаллю у спробі наближення до ідеалу прекрасного. “Домалюю пензлем сонця...” – творчий задум у інфрачервоному діапазоні. Опанувавши професію художника однією з перших (а в резюме А. Каретного спектр фахових знань доволі цікавий: журналістика й будівництво, художнє оформлення і робота в органах державної влади), поет насичує рефлексії теплом, немов обіймаючи кожну дорогу серцю деталь життєвого буття і захищаючи пам’ять про неї у слові як домівці народного буття. Так і йде життєвим шляхом, будуючи, з одного боку, зі скла і бетону, а з іншого – з любові й тепла. Не говоритиму, наскільки це важливо для відбудови України під час ліквідації наслідків російсько-української війни.

Наскрізний мотив солярності об’єднує збірку композиційно і змістовно. А її автор не може не експериментувати – і змішує форми, зокрема, у вінку “Сонетних вітражів”. І ці поетичні практики поглиблюють рецептивну палітру прийомом навіювання і природністю недомовок. Урешті-решт, усе полотно поетичного світу А. Каретного уявляється мені символічними “сонетними вітражами” з новими інтерпретаціями відомого мотиву. Це ловитва сонячних зайчиків, де автор – камертон любові, свідомий власного покликання – наповнити слово теплом. Рясний ужинок перекладів, зокрема Володимира Яремчука і Антоніни Корінь, – яскравий тому доказ, як і нотні перевесла, що дали новий життєвий імпульс текстам віршара. А в пісні, як кажуть, живе народна душа. Хіба не символічне сходження ювіляра?

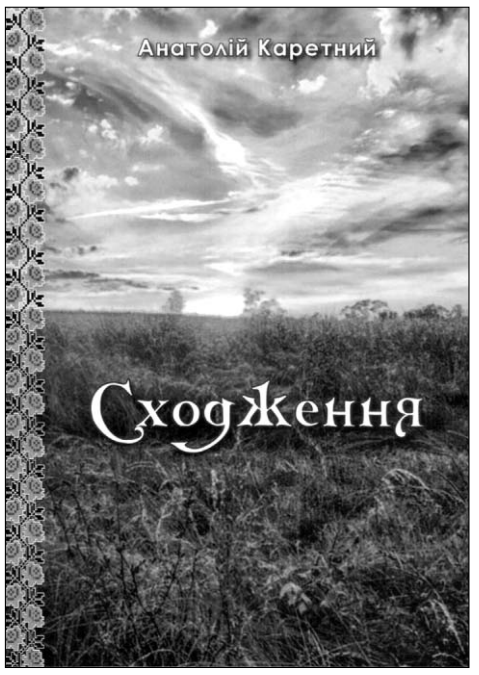

У будь-якій іпостасі: художника-оформлювача і журналіста, інженера-будівельника і державного управлінця – А. Каретний тримав слово, наповнене любов’ю до України, матері і коханої, щоб урешті виповісти непроминальну істину: *“Цей світ увесь – любов. / І навіть смерть...”*. Сутність цієї істини оголила війна, що активізувала творчість і будівництво, процеси самореалізації і самоідентифікації. Нині він будує притулки для біженців зі Сходу і реабілітаційні центри для жертв насильства. Будує свій сонячний світ для всіх. Хай кожному

Сяйне в сорочці-вишиванці
Промінчик сонця.

Весняне проростання слова

Марія НАЗАР,
м. Тернопіль

Тернопільська літературна спільнота радо вітала вихід у світ першого номера щоквартального літературно-мистецького та громадсько-політичного часопису Тернопільської обласної організації Національної спілки письменників України “ЛітТерА” (“Літературне Тернопілля Ансамблеве”).

Ідея створення журналу належить невтомному сподвижнику літературного слова, професорові, докторові мистецтвознавства Олегові Степановичу Смоляку.

Цей номер став провісником творчої невтомності авторів краю в час нашої незламності. Він всепереможно промовив: “Слову – бути!” Бути як Божому посилу, як нашій Духовності, як Престижу, як Просвітництву.

Саме цей мотив звучить у вступній статті до журналу “Слово про Слово” письменника Олега Германа. Автор всеохопно окреслив грані літературного розвою Тернопілля в іменах, фактах, подіях, адже невдовзі виповниться 40 років, як у нашому краї облагородилося джерело письменства. Тож на часі осмислити свої набутки, які проростають рясними сходами творчої невтомності наших авторів.

Уже перший ужинок часопису, скомпонований за розділами, промовляє до читачів широкою палітрою жанрів, тем і мотивів.

Свій поетичний голос подають поети Любов Малецька (цикл “Клечальні титри над білим світом”) і Володимир Мацикур (добірка “Зворотній відлік”). Звучить витончена й неповторна поезія, яку можна читати із записником задля осмислення написаного.

Мала й велика проза в часописі презентована Олегом Смоляком (цикл етюдів “Весна”); Неонілою Крем’янчанкою (оповідання “Азовець”); Марією Баліцькою (уривок з роману “Часоплин життя”). У цих творах – актуальність порушених проблем на певних регістрах життєвого шляху.

Збагачений номер також іскринками гумору Василини Вовчанської (“Мовте рецептуру”) та Юрія Заяця (“Кома – то не крапка”). Твори цієї рубрики наповнені засобами іронії та сатири потрібного виховного спрямування.

Свої твори подарували дітям Валентина Семеняк (“Казки бабусі Плахтійки”) і Володимир Кравчук (“Вірші з майбутньої книжки”). Вони зачаровують дотепністю та звеселяють маленькі душі чистотою почуттів.

У розділі “Дебют” насолоду отримуємо

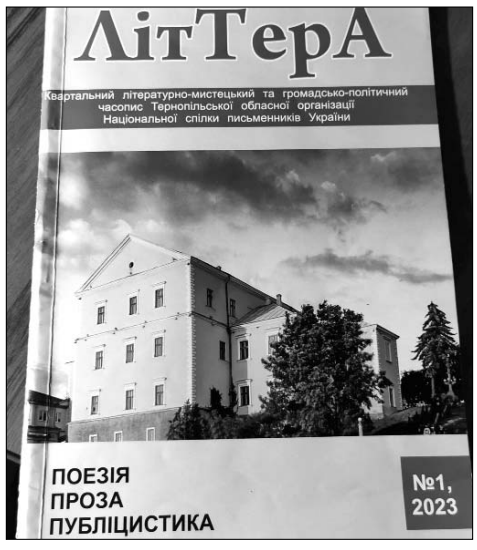

від майстерно народжених словесних образків Нелі Дриботій. Читаючи її добірку “Щоб жити, щоб дихати”, потрапляєш мимоволі у той теплий світ дитинства, перших кроків пізнання світу. А рубрика “Наш гість” запросила до розмови авторку Надію Бойко з її добіркою віршів “Допоки є час”.

В ансамбль літературного часопису оправдано й доречно доєдналися рецензенти й критики Тетяна Дігай (стаття “Етикет дотику до чужих сердець”) та Анна-Віталія Палій (рецензія “Балада як пошук правдивої любові”).

Започаткована також традиція поціновувати творчі набутки письменників-ювілярів, а також згадувати тих, хто відійшов за межу вічності. Так, до 75-річчя з дня народження Олега Германа поміщено статтю “Грані таланту Олега Германа”, а до 65-річчя Ігоря Фарини – “Долевибір Ігоря Фарини” (дописувач Валерій Хмельовський). Галина Шулим залишила теплий спомин про письменника Арсена Вікарука, а Василь Сорока поділився своєю згадкою про співпрацю з поетом-піснярем Зіновієм Казьо.

Завершальним акордом видання є рубрика “Презентації” з переліком численних творчих зустрічей, академій, конференцій.

Подячний читач, тримаючи в руках ошатне видання першої творчої ластівки, замилується многозвучною гамою екслібрисів Володимира Окрутного, а також зрозуміє, що до її успішного польоту причетні люди робочого цеху – шеф-редактор Олег Смоляк, головна редакторка Валентина Семеняк, члени редакційної колегії Марія Назар, Анна-Віталія Палій, Тетяна Дігай, Володимир Кравчук, Тарас Комаринський; коректорка Валентина Судома.

Оцінюючи їхній почин, можна висловитися рядками нашого Тараса Шевченка: “Добре жити тому, чия душа і дума добро навчилися любить”.

“У повоєнний період ще з більшою енергією продовжив справу побратимів – Романа Шухевича, Дмитра Грицая, Олекси Гасина та інших”.

З когорти будівничих нації

Ким був і залишається для України Мирослав Прокоп

Давнє українське місто Перемишль, засноване ще в IX–X століттях, входило колись до складу Київської Русі та Галицького князівства. Було воно важливим осередком українського культурного, політичного, церковного життя. Саме в Перемишлі народився і діяв Мирослав Прокоп, один із майбутніх лідерів національно-визвольного руху на Галичині у першій половині XX століття, зробивши тут перші кроки до усвідомлення себе автентичним українцем, відчувши приналежність до нації, звитяжна історія якої сягає глибини віків.

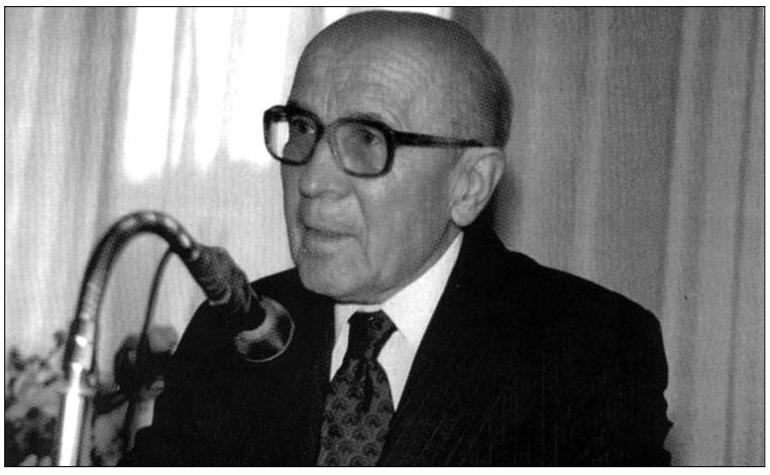

Мирослав Прокоп

Тарас ГОЛОВКО

Його з юнацьких років вабила Організація українських націоналістів, яка в польському середовищі у міжвоєнний період ставила за мету захист громадянських прав і політичних свобод українського етносу, часто вдаючись до радикальних дій. За активну діяльність та відданість цій організації хлопець, за вироком польського суду, був засуджений до тривалого терміну ув’язнення. Ці перші випробовування долі не порівняти з тими, що чекали на студента правничого факультету Львівського університету Мирослава Прокопа в наступні роки. Адже Галичина опинилася між молотом і ковадлом після підписання сумнозвісного пакту Молотова-Ріббентропа влітку 1939 року, що призвело до розчленування Польщі нацистською Німеччиною і вступу радянських військ на західноукраїнські землі.

Ще в душах тисяч українців залишався гіркий присмак від пацифікації – каральної акції, проведеної польським урядом восени 1930 року в багатьох містах і селах Галичини, як з’явився більшовицький наїзник, котрий почав утверджувати на приєднаних територіях радянську владу, застосовуючи жорстокі репресії, фізично знищуючи ідеологічних супротивників, масово депортуючи нелояльних і потенційно небезпечних громадян до Сибіру.

З ризиком для власного життя під час Другої світової війни Мирослав Прокоп долучився до збройної боротьби, яку бандерівське крило ОУН і сформована нею Українська повстанська армія вели на два фронти – проти гітлерівців і радянців, чинячи відчайдушний спротив їхнім прагненням поневолити місцеве населення. Виконуючи завдання військово-політичного керівництва ОУН-УПА, Мирослав Прокоп у 1942 році нелегально прибув в окупований гітлерівцями Київ, маючи на меті встановити зв’язок з підпільною мережею українських патріотів для вироблення спільної стратегії і тактики збройного опору. Перебуваючи у місті, на власні очі побачив наслідки варварського знищення більшовицькими агентами архітектурних споруд, що дістались у спадок з минулих часів – Успенського собору Києво-Печерської лаври, унікальних житлових будинків, розташованих на Хрещатику, мостів, електростанцій, адміністративних будівель. Тактика випаленої землі на захоплених німцями територіях, придумана у Москві, завдала більше шкоди місцевому населенню, аніж окупантам, які у відповідь розстрілювали багато невинних заручників, а не радянських агентів.

На відміну від деяких окремих лідерів націоналістичного руху, у Мирослава Прокопа ніколи не було жодних ілюзій стосовно нацистської Німеччини, нібито вона якимось чином посприяє відновленню української державності. Так само він ставився і до більшовицької Росії, яка здійснювала приховану до пори до часу мілітаристську експансіоністську політику щодо сусідніх держав. Добре орієнтуючись у фундаментальних засадах двох вороже налаштованих ідеологій, Мирослав Прокоп був одним з тих, хто теоретично обґрунтував право українського народу вести збройну боротьбу всіма доступними методами з тими країнами, які, всупереч міжнародному праву, незаконно окупували терени України, нав’язавши їй колоніальний статус. Навколо цього точились дискусії на конференціях та зборах ОУН, які відбувались у роки війни і де Мирослав Прокоп постійно виступав з ґрунтовними доповідями.

Став досить поширеним факт, що нібито французький генерал Шарль де Голль, очолюючи під час Другої світової війни визвольний рух “Вільна Франція”, захоплювався Українською повстанською армією, її героїзмом, виявленим за вкрай несприятливих умовах. Адже УПА змушена була воювати не лише з Третім Рейхом та сталінською Росією, а й з прокомуністично налаштованою польською Армією Людовою і радянськими партизанами.

Звідки ж до де Голля надійшла інформація про УПА? Можна твердити: генерал міг дізнатися про звитягу українців з передач підпільної радіостанції, організованої за безпосередньої участі Мирослава Прокопа і розташованій у розпал війни у важкодоступній гірській місцевості в Карпатах. В ефір регулярно виходили радіопередачі на кількох іноземних мовах (у тому числі французькій), інформуючи населення європейських країн та їхні уряди про збройний спротив упівців, які, спираючись на власні потуги, виявляли чудеса хоробрості і стійкості у боях з переважаючими силами ворогів на півночі, заході і півдні України.

Саме тоді в екстремальних умовах прислужився нації публіцистичний талант Мирослава Прокопа, його здатність ґрунтовно аналізувати і прогнозувати події, вказувати на тенденції. З підготовлених ним та його соратниками радіорепортажів у багатьох європейських країнах, так само охоплених війною, дізнавалися, що проти військових підрозділів Вермахту, а пізніше Червоної армії, воює близько ста тисяч українських бійців, очолюваних Українською головною визвольною радою (це був орган, який здійснював політичне керівництво українським визвольним рухом, утвореного ще в роки Другої світової війни за ініціативи УПА й ОУН (б)).

Навички досвідченого теоретика з глибокими знаннями в царині філософії, історії, політології знадобились Мирославу Прокопу і після війни, коли потрібно було на міжнародній арені відстоювати право України мати власну державність у контексті протистояння Заходу і Радянського Союзу з його східно-європейськими країнами-сателітами, з яких Москва в 1955 році сформувала військовий союз (соціалістичний табір), підписавши Варшавський договір про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу. Для багатьох ця спілка з радянською імперією з часом, як кажуть, вилізла боком, зокрема для Польщі, НДР, Угорщини й Чехословаччини, які відчули на собі усі принади комуністичної диктатури.

Плакат художника-графіка, члена ОУН і УГВР Ніла Хасевича, створений ним у роки боротьби з радянськими окупантами

У повоєнний період Мирослав Прокоп, опинившись у вимушеній еміграції, ще з більшою енергією продовжив справу побратимів – Романа Шухевича, Дмитра Грицая, Олекси Гасина, Василя Сидіра, Дмитра Клячківського і тисяч інших упівців, які віддали життя заради свободи і незалежності України. Він тривалий час керував видавництвом “Пролог”, в якому переважно публікувалась література націоналістичної тематики, що мала на меті розвінчувати радянську пропаганду, а також викривати так званий соціалістичний спосіб життя. Після заснування журналу “Сучасність” – щомісячника літератури, мистецтва і суспільного життя, який спочатку виходив у Німеччині, а потім у США, Мирослав Прокоп входив до редакційної ради часопису, публікуючи в ньому гостроактуальні матеріали.

З чималого творчого доробку, що нараховує кілька сотень аналітичних статей, зібраних у двох книгах “Україна й українська політика Москви” (1956 р.) і “Напередодні незалежності України” (1993 р.), особливо цінні ті, в яких автор викладає власні думки про ідейні засади націоналістичного руху, російську шовіністично-імперську політику Москви стосовно України, а також досліджуючи суспільні явища в українській дійсності впродовж кількох десятиліть, починаючи із 60-х і закінчуючи початком 90-х років.

Націоналістичний рух, на думку Мирослава Прокопа, зароджувався у вкрай невигідних умовах, що склалися на міжнародній арені після закінчення Першої світової війни. Український політикум, опинившись за межами батьківщини після поразки української революції, змушений був визначитися, на кого з європейських країн спиратися для ведення подальшої боротьби з радянською Росією, яка через військову агресію прибрала до рук етнічні українські землі. Як не дивно, вибір упав на кайзерівську Німеччину, що, на відміну від Великобританії та Франції, зовсім не виявляла зацікавленості у збереженні умов Версальського мирного договору, підписаного у червні 1919 року. Українські політики в еміграції без особливого ентузіазму зустріли цю угоду, бо вона, по суті, на десятиліття закріплювала колоніальний статус України. До того ж Сполучені Штати Америки визнали Радянський Союз на державному рівні у рік Голодомору, встановивши з диктаторським режимом дипломатичні стосунки. Це викликало обурення у середовищі української еміграції, як і публікації британського журналіста Волтера Дюранті (скоріше за все, підкупленого Москвою), який в 1932 році опублікував серію брехливих репортажів з України в американській газеті “Нью-Йорк таймс”, де стверджував: “Голоду чи справжньої голодної смерті немає і, ймовірно, не буде”.

Чи виправдались би сподівання українців на Німеччину, яка в 1918 році вже намагалась підставити своє плече уряду Павла Скоропадського? Мирослав Прокоп однозначно цю ідею відкидав і не мав жодних ілюзій стосовно країни, де у 20-х роках з’явився ще й новий лідер з божевільними експансіоністськими планами. На відміну від деяких українських емігрантів та більшості тодішньої правлячої еліти західноєвропейських країн, що захоплювалися внутрішньою політикою Адольфа Гітлера у розореній війною країні, і водночас не спромоглися розгледіти відверто расистські погляди, викладені у книжці “Моя боротьба”, а згодом втілювані біснуватим фюрером на практиці найжахливішими методами.

Мирослав Прокоп ніколи не вагався в оцінках внутрішнього розколу в націоналістичному русі, коли утворилося два крила: бандерівці і мельниківці. Він його засуджував і робив усе, щоб подолати протиріччя, викликані різним баченням стратегії і тактики боротьби ОУН з багатоликим ворогом. З особливою шаною згадує у своїх працях Олену Телігу, Михайла Телігу, Івана Рошко-Ірлявського й інших їхніх бойових побратимів, які у складі похідних груп опинились на початку війни в окупованому німцями Києві, щоб проводити культурно-роз’яснювальну роботу серед міського населення. Достеменно невідомо, що послужило причиною арешту мельниківців гестапівцями, котрі, як і бандерівці, сповідували одні і ті ж ідеали: прагнули відновити державну незалежність України, мріяли раз і назавжди позбутися московського ярма, намагались захистити український народ від пекла війни. Смерть цих патріотів від рук нацистів у Бабиному Яру, про яку Мирослав Прокоп дізнався, нелегально перебуваючи в столиці на другому році війни, назавжди лишилась в його душі гірким спомином.

Друга провідна тема, присутня в публіцистичних розвідках Мирослава Прокопа у повоєнний період, стосується національного питання в Радянському Союзі, зокрема в Україні, де воно постійно нагадувало про себе, забираючи сон як у вищих партійних сановників у Києві, так і в московських правителів. Потужним вибухом, що підривав фундамент радянського ладу, виявився пам-

флет Івана Дзюби “Інтернаціоналізм чи русифікація?”, написаний 1965 року, і не лише підпільно поширюваний в України, а й легально виданий багатьма іноземними мовами у Європі, США, Канаді. Мирослав Прокоп дуже високо оцінив автора-дисидента за його мужність протистояти репресивній тоталітарній системі, а також розвінчуванні національної політики в країні, основи якої заклали ще Ленін зі Сталіним, а продовжили Хрущов, Брежнєв, Андропов, Черненко, Горбачов.

Статті Мирослава Прокопа “Концепції злиття націй і “єдиного радянського народу”, “Про т. зв. радянський народ”, “Криза імперії і національне питання”, “Перемішування населення в СРСР і Україна”, “На новому етапі національної політики КПРС”, “З’їзд депутатів СРСР і національне питання” багато в чому перегукуються з працею “Інтернаціоналізм чи русифікація?” Івана Дзюби, а в окремих моментах навіть її доповнюють фактами, які в умовах радянської дійсності взагалі неможливо було оприлюднити. Мабуть, саме Мирослав Прокоп виявився одним з перших на Заході радянологів, котрий спробував дати об’єктивну оцінку політиці Петра Шелеста на посаді першого секретаря ЦК Компартії України, для якого національне питання ніколи не втрачало своєї актуальності. До речі, останнім часом в інтелектуальному середовищі можна почути версію, нібито саме Шелест в часи хрущовської відлиги попросив Дзюбу дослідити національну політику в УРСР і в цілому Радянського Союзу, спираючись виключно на праці класиків марксизму-ленінізму, щоб уникнути подальших звинувачень в опортунізмі і буржуазному націоналізмі. Можливо, це була прихована реакція вищого партійного функціонера, який внутрішньо не сприймав теорії “злиття націй”, домінування російської мови в багатонаціональній державі, штучне змішування етносів з подальшою втратою національної ідентичності, утворення спільності – “радянський народ”, які в 60-х роках цілеспрямовано проголошувалися в партійних документах на партійних з’їздах і пленумах. Як би там не було, але Мирослав Прокоп, крім “Інтернаціоналізму чи русифікації?” Івана Дзюби, називає ще дві праці, які, на його думку, визначили загальну тенденцію в українському правозахисному русі і викриті антинародної політики правлячої партії на межі 60-70-х років, це книги “Лихо з розуму” В’ячеслава Чорновола та “Репортаж із заповідника Берії” Валентина Мороза.

У багатьох працях Мирослава Прокопа ґрунтовно досліджується генеза націоналістичного руху, який зазнавав змін залежно від загальної міжнародної обстановки, що складалась у світі у той чи інший період, і конкретних суспільно-політичних процесів, що відбувались в Україні в другій половині минулого століття. Приміром, не залишаєшся байдужим, вчитуючись у його розмірковування з приводу того, як провід ОУН від авторитарних методів керівництва поступово перейшов до демократичних форм правління, замінивши крайні вияви ідеології інтегрального націоналізму (адже за Дмитром Донцовим, мета виправдовує всі засоби, а на чолі майбутньої української держави повинен стояти вождь з необмеженими повноваженнями), на ліберальніші принципи, сповідувані західними демократіями.

Формуючи редакційну політику і видавництва “Пролог”, і журналу “Сучасність” Мирослав Прокоп дуже впевнено орієнтувався у тогочасному літературному процесі підрадянської України. Різко реагував він на висловлювання Костянтина Паустовського у своїх спогадах, в яких той образив національну гідність українців, принизивши значення української мови – мови, якою творили не лише Тарас Шевченко, Іван Котляревський, Нечуй-Левицький, а й Іван Франко, Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Василь Стефаник, Лесь Мартович, широко використовуючи у стилістиці власних творів галицькі діалекти. Паустовський, як, власне, тодішня московська творча еліта, мав упереджене ставлення до Західної України і все з нею пов’язане, бо в цьому регіоні України спротив російським колонізаторам особливо був затятий як у роки війни, так і в повоєнний час.

Під вогонь критики Мирослава Прокопа потрапили і Олександр Корнійчук за його вірнопідданство Кремлю і приниження ролі українського народу в перемозі над нацистською Німеччиною, Андрій Малишко за псевдопатріотичний вірш “Україно моя”, Остап Вишня за пасквілі на бандерівське підпілля, Павло Загребельний за фальсифікацію національно-визвольного руху ОУН-УПА у романі “Шепіт”. Повними антиподами до згадуваних письменників постають у публікаціях Прокопа Василь Симоненко, Василь Стус, Ігор Калинець, Ліна Костенко, котрі, як вважав Мирослав Прокоп, не торгували власним сумлінням, не підлещувалися до партійної верхівки як у Москві, так і Києві заради дрібної вигоди, а своїми творами, здебільшого поширеними через самвидав, говорили правду про радянську дійсність, демаскували колоніальний статус українського народу. Робили це свідомо, незважаючи на репресії, часом навіть ціною власного життя.

Колишній вояк Армії Української Народної Республіки, голова Ради народних міністрів УНР в екзилі Іван Кедрин називав Мирослава Прокопа одним із найкращих знавців визвольних рухів у новітній історії України, якому з нечисленними його ровесниками й активістами українського визвольного підпілля пощастило дожити і побачити, як він написав у передмові до однієї з книг, чудо відродження державної незалежності України в 1991 році. Інший сподвижник Прокопа – Анатолій Камінський, публіцист, політолог, керівник української служби радіо “Свобода” у Мюнхені, стверджує, що Мирослав одним із перших на еміграції обґрунтував важливість і доцільність поєднання людських прав із правом на національне визволення.

Мирослав Прокоп давно став уособленням великого українського патріота, який все своє свідоме життя віддав боротьбі за відновлення Україною державної незалежності, за розбудову і зміцнення рідної нації.

Поза всяким сумнівом, Мирослава Прокопа з повним правом можна назвати високоідейною людиною, для якої перша заповідь з Декалога ОУН – здобудеш Українську Державу, або загинеш у боротьбі за Неї, – визначала зміст усього життя. Свою Батьківщину він сприймав Духовним Храмом, який неодмінно постане на уламках московської імперії, вбачаючи у цьому закономірний підсумок тисячолітньої боротьби з віковічним ворогом.

Духівник, політик, просвітянин

Постать Євгена Гакмана – понад часом

Світлана ВИЖНИЦЬКА,
Чернівецька обл.

Таку тему “круглого столу” з нагоди 230-річчя від народження та 150-х роковин упокоєння першого Митрополита Буковини і Далмації Євгена Гакмана запропонували організатори зібрання – Чернівецька обласна “Просвіта”, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, філологічний факультет (кафедра філософії та культурології) та телеканал ТВА з проєктом “Життя з присмаком війни”.

У заході взяли участь просвітяни, священнослужителі, науковці, студенти ЧНУ та педагоги, учні Чернівецького ліцею № 19 ім. О. Кобилянської, журналісти. Вони вшанували хвилиною мовчання загиблих у війні з московщиною захисників України, віддавши честь ЗСУ, та пам’ять просвітянина-дослідника Олександра Столяра, який покинув цей світ три роки тому.

З вітальним словом до учасників “круглого столу” звернулися проректор з науково-педагогічної роботи Тамара Марусик і заступник голови Чернівецької обласної ради Михайло Павлюк.

Чи можливе визнання нашого духовного світоча на всеукраїнському рівні, аби Євген Гакман став символом єднання православних України довкола ПЦУ? Так! Це потверджували доповідачі – заступник голови обласної “Просвіти”, професор ЧНУ, народний артист України Іван Дерда, священники ПЦУ: о. Микола Шкрібляк, о. Микола Щербань, о. Роман Грищук, о. Ростислав Семенчук, о. Віталій Мензак, о. Назарій Гагалюк (капелан), голова Вижницької “Просвіти” Дмитро Никифоряк, директор наукової бібліотеки ЧНУ Михайло Зушман, просвітянка Тамара Мінченко, проводячи історичні паралелі між часом Гакмана і сьогоденням, окреслюючи кроки до канонізації Митрополита (адже прах цього Духівника, покривджений енкаведистами в 1976 р., досі не знайдено), доводячи феномен цієї особистості не лише як церковного діяча – духовного Гетьмана, який “без зброї й булави зробив те, на що була неспроможна тодішня влада” (о. Р. Семенчук), але й далекоглядного політика, дипломата, патріота, борця за православ’я, громадського діяча-просвітника (з його ініціативи у краї створена перша просвітницька організація “Руська бесіда”), благодійника.

Виступаючі взяли до уваги цінності й боротьбу, які сповідував духовний поводир краю, котрий не лише будував храми та школи, але й умів відділяти релігійні й політичні розбіжності, бути поборником православ’я і навчати цього буковинців, залишаючись українським патріотом. Це ті речі, які саме зараз дозволяють ширше розглядати релігійні питання в Україні, які воістину є питанням національної безпеки. Мовилося також про всесторонність підготовки майбутніх священників у Чернівецькому університеті, їхню спроможність не лише бути духовними наставниками, а й уміти виступити на всенародних зібраннях та повести за собою людей. Власне, такі священнослужителі, які є випускниками ЧНУ, показали свою мудрість на цьому зібранні.

Звучали й критичні зауваження щодо сьогодення, коли вчителі історії та філології Буковини вірять казкам священників МП про старослов’янську мову, про невинуватість у війні цієї фсбшної структури, чим суперечать програмі цих предметів. Але тому на цьому форумі присутні педагоги, студенти, учні, аби уроки Євгена Гакмана засвоювали в нинішніх умовах боротьби українців проти московщини.

Усі залюбки та з принциповими висновками переглянули фільм, створений каналом ТВА (Світлана Новицька) “Повернення Митрополита”.

В ухвалі “круглого столу” визначено, що постать Є. Гакмана може змінити сьогодення, є взірцем боротьби за Українську Церкву. Для продовження процедури канонізації Митрополита Євгена – популяризувати життєдіяльність духовного сина нації через всеукраїнські ЗМІ.

Вирішили: а) звернутися до Чернівецької обласної ради з проханням оголосити 2023-й роком Євгена Гакмана та з пропозицією заборонити УПЦ (МП) на території краю; б) внести до програми вивчення у школах історії рідного краю матеріали життєдіяльності Євгена Гакмана; в) демонструвати фільм “Повернення Митрополита” на всіх можливих платформах.

Завдяки заснованій Чернівецькою обласною та Заставнівською “Просвітою” духовно-просвітницькій премії імені Євгена Гакмана перший її лавреат о. Роман Грищук (настоятель храму Рівноапостольної Княгині Ольги Чернівецько-Буковинської Єпархії ПЦУ, смт Глибока) отримав диплом та премію (3 тисячі гривень) за продовження справи Євгена Гакмана з відродження та єднання українського православ’я. Грошову винагороду священник адресував волонтерам – для потреб ЗСУ.

Структуровану розмову й конструктивну дискусію забезпечувала модераторка заходу, голова Заставнівської “Просвіти” Світлана Масловська.

Учасники зібрання наголосили, що отримали масу нової, цікавої інформації, якою ділитимуться зі співвітчизниками, що є основою просвітницької роботи.

P. S. *Чернівецьке обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка на чолі з Вірою Китайгородською звертається до Міністерства освіти і науки України, ректорату Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Чернівецької обласної ради, Чернівецької військової адміністрації з клопотанням відновити філософсько-теологічний факультет у стінах цього вишу, зважаючи на величезний суспільний запит у підготовці священників та капеланів. Пропонуємо, аби факультет на перспективу був удостоєний імені митрополита Євгена Гакмана.*

“Виходить так, що Америка сьогодні є нашим культурним союзником”.

Українка з Каліфорнії Наталя Багмут

Анатолій МАТВІЙЧУК,
народний артист України

Приступаючи до роботи над цим феноменальним фактажем, я думав про те, яку форму йому надати. Зробити у вигляді інтерв’ю з героїнею оповіді, написати матеріал у кращих традиціях нашого славного піару чи все ж поміркувати над характерними і болісними моментами існування нас, українців, на Богом даній нам землі та за її межами? Вибрав останнє, тому що деякі речі треба осмислювати і усвідомлювати їхню цінність.

А почну з того, що майже чотири роки тому, перед 30-річчям Незалежності України, пролунав телефонний дзвінок. Це була моя знайома Наталя Багмут. Вона повідомила, що тепер живе за океаном, у Каліфорнії, в місті Сакраменто, і поділилася мрією, що хоче створити на місцевому радіо “Етно ФМ” свою програму, присвячену українській пісні та її найвідомішим, найславетнішим сучасним виконавцям. Сказала, що вже отримала добро і нині записує інтерв’ю з деякими майбутніми героями своїх програм. Спитала, чи не маю бажання записати таку програму?

Я одразу ж погодився, але зауважив, що значно краще було б не записувати її, а вийти у прямий ефір – це додає передачі особливої напруги і драйву.

– Чому ж ні, можна спробувати, але за київським часом це має бути третя година ночі! Чи готовий ти себе так мучити? – спитала вона.

– Звичайно, готовий! Тим більше, що в цей час, як правило, я ще не сплю, – відповів я. – Тож хай буде прямий ефір!

У визначений час ми вийшли в ефір, хоча ще десять років тому створити такий контент, де присутній не лише звук, а й картинка, де цілу годину триває жвава розмова з піснями і поезією, з гумором та імпровізацією – та ще й через океан – це було немислимо! Але в наші часи можливо все. І як я й сподівався, програма вийшла настільки неординарною, жвавою і змістовною, що це стало справжньою подією в Сакраменто. Кількість людей, які зазвичай слухали програму підскочив майже в десять разів! Її слухали не лише ті українці, що виїхали до Каліфорнії останніми роками, а й ті, хто народився уже в Америці, але не втратив зв’язку з українською мовою. Слухали її як дивину, упиваючись соковитим голосом та інтонаціями ведучої, насолоджуючись українськими піснями. В інформаційному просторі Каліфорнії стався український прорив, інакше це не назвеш. І саме після цієї програми генеральний директор радіо “Етно ФМ” Давид Пономар запропонував Наталі Багмут вибрати будь-який час ефіру для її програми, аби він був зручним як для американської, так і для української авдиторії. Відтоді щоп’ятниці, о 19:00 за київським часом (9:00 за каліфорнійським), програма “Час української пісні” стала регулярно виходити в ефр і розлітатися по всьому світу в мережі Інтернету.

Унікальний формат програми – зустрічі онлайн через океан з улюбленими співаками, народними і заслуженими артистами України – зробили програму надзвичайно популярною в українській діаспорі Америки, а завдяки соціальним мережам – і в усьому світі.

А далі трапилося взагалі неймовірне! За підсумками року на щорічній церемонії акції “Людина року” в Каліфорнії Наталя Багмут отримує Диплом визнання за найкраще радіошоу року на “Етно ФМ” (Nataliya Bagmut Best Radio Show of the Year Ethno Fm Radio – 2019).

Отримавши такий величезний поштовх натхнення і довіри, Наталя Багмут стає засновницею та головною організаторкою Першого Міжконтинентального онлайн радіофестивалю української пісні у США “UNITED BY SONG” (об’єднані піснею). І саме для цього фестивалю у неї народжуються вірші, які стануть основою для справжнього гімну. Цей гімн буде присвячений українській пісні – справжньому скарбові нашого народу, і матиме однойменну назву. А записали його одразу шість яскравих і неповторних народних артистів України – Оксана Білозір, Оксана Пекун, Алла Кудлай, Алла Попова, Анатолій Гнатюк і Анатолій Матвійчук – автор музики і аранжування.

У фестивалі “Об’єднані піснею”, присвяченому 30-річчю Незалежності України, взяли участь близько тисячі виконавців із різних куточків нашої планети. Протягом трьох місяців – з 1 червня по 24 серпня 2021 року – ефір американського радіо був наповнений українськими піснями. То було справжнє творче єднання українства. За три місяці ротації Фестиваль отримав 10 мільйонів (!) переглядів у соцмережах від українців Світу. Дипломи лавреатів вирушили в різні країни по обидва боки океану, а пісні-переможці та їх виконавці назавжди залишаються у вільній ротації на радіо в Каліфорнії.

До речі, Гран-прі в конкурсній програмі Фестивалю отримала чудова молода співачка, яскрава і непересічна особистість Руслана Лоцман – саме за неї було віддано більшість голосів величезної слухацької авдиторії.

Однак настав трагічний для всіх українців час. 24 лютого 2022 року в Україну прийшла Велика війна, і українська пісня стихла під ударами гармат і авіабомб. Але знову-таки спрацювала українська солідарність: Наталя Багмут створює на “Етно ФМ” у своїй програмі новий мистецький проєкт – Міжконтинентальний фестиваль патріотичної пісні – “UNITED FOR UKRAINE–2022”. Фестиваль відкрив свій мистецький фронт за Україну. Щоденно до програми “Час української пісні” по електронній пошті надходили пісні, створені патріотами України, як професійними авторами, так і аматорами. Пісні, які піднімали дух українців і наближали нашу Перемогу у війні.

Дивовижно, що в самій Україні, ні тоді, ні зараз, ніхто не спромігся зробити щось подібне. Чому?! Невже інтереси власників медія такі далекі від інтересів народу? Адже пісня – могутній засіб консолідації, вона підтримує і надихає патріотів України. Завдяки цьому Фестивалю народилися десятки нових творів, а також були актуалізовані пісні, створені колись і забуті в архівах.

Значення фестивалю “UNITED FOR UKRAINE–2022” важко переоцінити ще й з того погляду, що українці Каліфорнії, яких до цього об’єднувала хіба що українська церква, відчули велику потребу в українській культурі – у програмах Наталі зазвучала також і поезія Вадима Крищенка, Ліни Костенко, Анатолія Матвійчука, Петра Маги. А згодом саме Наталя Багмут виступила координаторкою мистецьких турів найбільшими містами США членів журі Фестивалю, народних артистів України Оксани Білозір, а пізніше й Анатолія Матвійчука. Її працездатність, наполегливість і комунікабельність долали межі різних Штатів і долітали до практично всіх українських громад і спільнот, що існують у США.

І ось позаду надзвичайно важка зима в Україні – з ракетними ударами, загибеллю мирних людей, відключеннями світла і тепла. Україна протрималась! Понад те, вона нарощує свій міжнародний авторитет. Світ аплодує нашій незламності і силі духу. В самій Україні стаються знакові зміни: українською починають говорити і співати навіть ті, хто не спромігся цього зробити за усі роки Незалежності.

А за океаном, у далекій Каліфорнії, на радіо “Етно ФМ” 21 лютого 2023 року вже стартує черговий мистецький проєкт Наталі Багмут – Міжконтинентальний Радіофестиваль української пісні – “Співай українською!”. Велике єднання українців Світу заради України, її мови і культури – триває! Адже це так важливо, щоб світ нарешті зрозумів: Україна – не уламок російської імперії, вона велика і неповторна країна зі своєю історією, культурою і мовою. Зі своєю яскравою піснею! І вже новий твір Наталі Багмут з музикою Анатолія Матвійчука звучить як заклик до всіх українців світу:

Співай рідною – солов’їною!
Співай рідною – з Україною!
Співай рідною – материнською,
Співай рідною – українською!!!

Я пригадую, як важко записувалася ця важлива пісня. Світло давали лише на декілька годин і аранжування робилося дуже швидко, але й цей процес переривався, коли електроенергія раптово зникала. Але наступного дня все починалося знову. А потім запис вокалу у холодній студії, намагання встигнути вчасно додому до комендантської години. Але цінність таких пісень є високою, тому що вони увібрали в себе весь драматизм наших реалій.

Нинішній фестиваль “Співай українською!” викликав неймовірну цікавість не лише у професійних виконавців. За океан до Сакраменто полетіли сотні і тисячі записів від народних, самодіяльних аматорських колективів, вокальних ансамблів із численних центрів творчості і навіть сільських будинків культури. Пісні присилали масово. За кожним ефіром стежили і стежать тисячі людей з різних регіонів України – Черкащини і Полтавщини, Чернігівщини і Львівщини, Івано-Франківщини і Київщини.

Довкола Фестивалю об’єдналася ціла когорта талановитих українських митців, що увійшли до почесного журі. Вони сьогодні живуть по всьому світу. Це, зокрема, народні артисти України Оксана Білозір, Анатолій Матвійчук, Павло Зібров, Петро Мага, Алла Попова (Україна), Людмила Касьяненко, Олег Шак, Крістіна V (США), Інесса Братущик (Канада).

Як пояснити той феномен, що фестиваль викликав таку потужну хвилю цікавості серед непрофесійних виконавців і самодіяльних колективів України? Це пояснюється перш за все дефіцитом уваги до традиційної культури. Відсутністю в телета радіоефірах того пласту культури, який найбільш затребуваний народом. Але ж колись давно в ефірі українського телебачення існував проєкт “Сонячні кларнети”, де робився акцент на виступах аматорських і народних колективів. А ще у НП “Україна” відбувалися щорічні звіти кращих колективів всіх областей. Пізніше в телеефірі з’явилася циклова програма ведучої Оксани Пекун “Фольк-music”, у якій впродовж кількох років професіонали і аматори співали кращі зразки з того, що залишили нам попередні співочі покоління українців. Однак останні років п’ять в Україні майже не чути не те що народну, а навіть традиційну естрадну українську пісню. Буквально все заполонила новітня молодіжна поп-культура. Тож не дивно, що як тільки з’явилась можливість презентувати свою творчість в ефірі, та ще й за океаном, – люди стрепенулися, проявили неабияку творчу активність...

Виходить так, що Америка сьогодні є не лише нашим стратегічним воєнним союзником, постачаючи нам зброю, вона ще є і нашим культурним союзником, допомагаючи виживати рідній пісенній культурі, яка у себе вдома зазнає чимало кривди від власників медіпростору. Завдяки Америці і в мене народився мистецький проєкт “Across the ocean” (Через океан), де я активно співпрацюю з когортою виконавців Америки українського походження.

Задумаймось, чому в нашій рідній країні все відбувається так. Чому ми не чуємо в радіо- і телеефірах наших найкращих артистів, співаків, композиторів, поетів? Чому спостерігається такий разючий розрив між мистецькими поколіннями? Чому Ук-

раїну змушені покидати не лише біженці, а й висококваліфіковані фахівці, митці, люди з управлінським досвідом, з величезною сердечною любов’ю до України, яка допомагає їм творити чудеса навіть за океаном.

Можливо, тому, що тут не існує справжньої національної еліти, а національна культура давно є падчеркою для можновладців? Але просто уявіть собі, на хвилиночку, ситуацію, коли на якийсь із “наших” телеканалів чи радіостанцій, буквально з вулиці, приходить людина – і пропонує створити якийсь творчий проєкт! З нашим загальним рівнем клановості, протекціонізму і корупції це виглядає як абсолютна фантастика. А в США, виявляється, все можливо. Тому честь і хвала керівникові медіахолдингу “Афіша” і генеральному директору радіо “Етно ФМ” Сакраменто Девіду Пономарю, який продемонстрував неймовірну відкритість, пішов на співпрацю з Наталею Багмут, повіривши в неї, і заслужив подяку українського народу.

Тепер щодо власне Наталі Багмут. Більшості людей в Україні її ім’я поки що не відоме. Хоча свій творчий і мистецький шлях вона розпочинала в Україні. Народилася в сім’ї хліборобів на Чернігівщині. У Лосинівській музичній школі, яку закінчила “на відмінно”, опанувала фортепіано. Професійний фах музиканта-педагога здобувала у Чернівецькому музично-педагогічному училищі – отримала диплом з відзнакою. Вищу мистецьку освіту здобула у Київському національному університеті культури і мистецтв, який також закінчила з червоним дипломом. 15 років працювала начальником відділу культури Броварської міської ради. Закінчила Київську академію державного управління при Президентові України, отримала фах магістра державного управління.

Наталя Багмут навіть встигла внести до Книги Рекордів України кілька своїх проєктів, серед яких найвагоміший для неї – виконання гімну міста Бровари на головному Майдані Свободи дитячим хором у складі вихованців загальноосвітніх закладів міста – п’ять тисяч дітей (!). Наталя Багмут і диригувала цим великим хором, оскільки саме вона, заслужена діячка мистецтв України, є авторкою музики та слів гімну “Бровари – місто свободи”...

Так, сьогодні Наталя живе за Океаном, вона – член Спілки письменників Північної Америки, координаторка культурних проєктів організації “Ukrainian House” в Каліфорнії, володарка Міжнародної Премії “Золота Зірка” – “Культурна дипломатія”. Наталя активно розбудовує зв’язки з українцями Нового Світу.

А ще вона навчає юних талановитих українців Америки співу і гри на музичних інструментах, пише для них вірші й пісні. Ми в тандемі з Наталею створили майже десяток українських пісень, які знайшли дорогу до сердець слухачів. Нещодавно Наталя захоплено ділилася своїми враженнями від поїздки до Нью-Йорку на великий Український фестиваль “Союзівка”, розповідала про свої чудові перспективи співпраці з арт-менеджером фестивалю, заступником голови Ради Союзу Українок Америки Валентиною Табакою та головою “Союзівки” Романом Нагірняком. І це означає, що невдовзі народяться нові цікаві проєкти. Але однією з найперспективніших ідей Наталі є створення постійної мережевої комунікації україномовних ЗМІ в США.

Хтось скаже, що вона чудово влаштувалася, має улюблену роботу, яка добре оплачується... Але ні, друзі, в тому й справа, що майже все, що робить Наталя в США, тримається на її доброчинності й ентузіазмі. Це культурне волонтерство чистої води! І більшість українців, котрі в Америці допомагають українцям і пропагують Україну, це також люди з українським серцем і душею, які роблять надзвичайно важливу справу. І Наталя Багмут сьогодні серед них.

І я вірю, що все у неї вийде. Тому що вона Українка з великої літери.

Бо хто ж, як не вона?!

Музична дипломатія Ірини Шестеренко

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото **Валерія СТЕПАНЯНА**

У Великій залі імені Василя Сліпака Національної музичної академії України відбувся ювілейний творчий вечір Ірини Шестеренко – відомої української піаністки-солістки та концертмейстерки, кандидатки мистецтвознавства, професорки кафедри загального та спеціалізованого фортепіано НМАУ, заслуженої діячки естрадного мистецтва України, лавреатки та дипломантки міжнародних та всеукраїнських конкурсів.

Ірина Шестеренко з Оксаною Нестеренко та Леонідом Сандуленком

Народилася майбутня піаністка 29 січня 1963 року в Києві у сім’ї інтелігентів. Мама – Алла Іванівна Шестеренко – була талановитою художницею по костюмах на Київській кіностудії імені Олександра Довженка (саме вона створила костюми до відомих фільмів “Пропала грамота”, “Захар Беркут”, “Білий птах з чорною відзнакою”, “Богдан-Зиновій Хмельницький” та ще близько 50 стрічок). Батько – Віктор Євгенович Шестеренко – працював у Головному управлінні Держстраху при Міністерстві фінансів. Він бездоганно володів літературною українською мовою (робив вигляд, що російську не розуміє), дружив із письменниками, за що його називали “буржуазним націоналістом”, проте поважали як професіонала; добровільно працював на ліквідації аварії на ЧАЕС у 1986 році.

Ірина з дитинства мріяла стати піаністкою. Їй надзвичайно поталанило не тільки з природними музичними даними, а й з професійними викладачами. Перша вчителька – Роза Шарипівна Рамазанова – допомогла їй з технічно-піаністичними, музично-образними і концертними навичками, які згодом розвивалися під час навчання в Київській музичній школі імені Миколи Лисенка в класі заслуженої артистки України Наталії Кирилівни Толпиго-Русіної та в Київській державній консерваторії (нині НМАУ) у класі професорки, заслуженої артистки України Ольги Дмитрівни Ліфоренко.

Ще до закінчення фортепіанного факультету (з відзнакою) Ірина Шестеренко почала працювати концертмейстеркою кафедри народних інструментів, а з 1991 року – викладачкою кафедри загального та спеціалізованого фортепіано вищеназваної консерваторії. У 2009 р. захистила кандидатську дисертацію зі спеціальності “Музичне мистецтво” на тему: “Творчість Віталія Кирейка в аспекті біографічних досліджень”. Згодом отримала звання доцента кафедри загального та спеціалізованого фортепіано консерваторії. А з 2019-го працює на посаді професора цієї ж кафедри.

Протягом творчого життя пані Ірина поєднує концертну, наукову та педагогічну діяльність, показуючи приклад високопрофесійного служіння українському мистецтву. Серед її випускників – плеяда талановитих митців, які працюють як в Україні, так і за кордоном.

За кілька десятиліть концертної діяльності вона зіграла близько двох тисяч концертів (сольно та з різними солістами й ансамблями) на багатьох сценах України та інших країн Європи з концертними програмами, що охоплюють твори різноманітних форм, жанрів та епох як українських, так і зарубіжних композиторів.

Плідною була співпраця І. Шестеренко з народними артистами України: Валентиною Антонюк, Ігорем Борком, Олександром Василенком, Іриною Даць, Людмилою Ларіковою, Романом Майбородою, Фемієм Мустафаєвим, Оксаною Нестеренко, Леонідом Сандуленком, Валентиною Степовою; заслуженими діячами мистецтв України: Миколою Сікорою, Михайлом Кірішевим, Петром і Павлом Приймаками, Андрієм Маслаковим, а також Інною Андріяш, Сергієм Возіяном, Леонідом Гуком, Сергієм Скубаком, Валентиною Семеновою та ін.

Серед відомих солістів-інструменталістів з піаністкою співпрацювали: Дейл Андервуд (саксофон, США), Ернст Вольф (кларнет, Швейцарія), виконавці на академічних народних інструментах: заслужений артист України Юрій Алексик (балалайка), народний артист Георгій Аграгіна та заслужені артисти України Андрій Войчук (цимбали) та Володимир Левицький (домра), близько ста інструменталістів, серед яких заслужені артисти України Микола Кононов (гобой), Мирослава Которович (скрипка), Олександр Погорєлов (альт), а також Олена Муржа (балалайка), Галина Тимах (флейта), скрипалі Артем Дзегановський, Костянтин Цепков, Ірина Загорна, Інна Чкан, віолончелістка Віра Корнілова та ін.

Вперше в історії музикознавства, ґрунтовно досліджуючи творчість композитора-корифея Віталія Кирейка, Ірина Шестеренко стала і першою інтерпретаторкою його фортепіанних, вокальних та інструментальних творів (як концертмейстер).

Піаністці присвячені фортепіанні твори Віталія Кирейка, записані нею до Фонду Українського радіо: “Симфонічні варіації” для фортепіано з оркестром, сонати №№ 6, 8, 10, 11, 12, 13, “Елегія”, “Вальс-багатель” та “Вальс-фантазія”. Фортепіанна спадщина В. Кирейка (в тому числі “Фантазія” для фортепіано і струнного оркестру), як і вокальні та інструментальні твори, були виконані на фестивалях сучасної музики “Київ Музик Фест”, “Прем’єри сезону” та в щорічних концертах з творів митця, організованих піаністкою.

У її супроводі до фонду Українського радіо були записані й інші твори Віталія Кирейка: “10 пісень з Полтавщини” (разом з Валентиною Антонюк), “Соната” для скрипки та фортепіано (з Артемом Дзегановським), “Новелета” для флейти та фортепіано (з Галиною Тимах) та романси (з Миколою Сікорою).

Ювілейний творчий вечір Ірини Шестеренко “Із скарбниці української музичної класики” відбувся на підтримку Збройних Сил України та Національної гвардії України. На захід запросили українських військових. У програмі концерту прозвучали фортепіанні та вокальні твори Миколи Лисенка, Віталія Кирейка, Левка Ревуцького, Анни Гаврилець, Костянтина Данькевича, Семена Гулака-Артемовського, Михайла Жербіна, а також дуети й обробки українських народних пісень.

Разом з Іриною Шестеренко виступили народні артисти України Ігор Борко, Олександр Василенко, Оксана Нестеренко та Леонід Сандуленко. Режисеркою вечора була народна артистка України Ірина Даць, а ведучим – доктор мистецтва Олександр Співаковський. Вдячна публіка зустрічала кожен номер програми гучними оплесками, а на завершення разом із виконавцями заспівала Гімн України.

– Музика дає нам силу, яка здатна піднімати дух, – переконана **Ірина Шестеренко**. – З початку війни я практично не переривала своєї роботи. Телефонувала своїм студентам, ми намагалися працювати онлайн. Це допомагало нам морально й фізично витримати жахи перших місяців війни. У цьому навчальному році у нас змішана форма навчання. Адміністрація створила всі умови, аби студенти та викладачі могли працювати і навчатися у звичному для них режимі.

Якщо говорити про концерт, то збиралася зробити його ще восени, до ювілею своєї творчої діяльності. Але через непросту обстановку його дата кілька разів переносилася. Врешті вирішили, що краще провести концерт навесні, коли оживає природа. Адже весна дає нам сили для оновлення.

Вдячна керівництву Академії за те, що безкоштовно надали велику залу, задіяли для проведення концерту необхідні технічні служби. Здається, вдалося все заплановане. Свідомо склала програму винятково з творів українських композиторів. Вважаю, що сьогодні особливо актуально представляти українську класичну музику. Сподіваюсь найближчим часом викласти цей концерт у YouTube. Хотілося б, аби він зацікавив як українських, так й іноземних слухачів.

Нашу музику сьогодні мало хто знає. А якщо ми, українці, не виконуватимемо її, то й надалі її не знатиме світ і вважатиме нас третьосортною нацією. Але ж у нас прекрасна культура, тільки треба активніше популяризувати її серед світової спільноти.

Планувала програму так, щоб спершу прозвучала класика, а далі – обробки жартівливих українських пісень. У всіх солістів великий репертуар, є з чого вибрати. Хотілося, щоб прозвучали твори, які будуть цікаві для слухача. Також долучили музику сучасних композиторів-корифеїв – Ганни Гаврилець та Віталія Кирейка. Однією з центральних під час концерту була творчість основоположника української композиторської школи Миколи Лисенка – його фортепіанні та вокальні твори.

У моєму репертуарі є твори й зарубіжних композиторів різних жанрів та епох. Але сьогодні актуальна саме популяризація української класичної музики.

Зізнаюсь: я дуже щаслива, що цей концерт відбувся. Всі учасники виклалися на повну і самі отримали задоволення. Мені здається, що задоволення отримали і слухачі в залі. А запрошені на концерт військові зазначили, що не могли навіть уявити, яка прекрасна українська класична музика. Якби цю музику активно популяризували з телеекранів, виховували на ній слухача, то люди більше б цінували власну національну культуру. На жаль, з величезною українською музичною спадщиною знайомі навіть не всі музиканти, не кажучи вже про пересічних громадян. Тож роботи непочатий край.

Вже думаю над новою програмою, що теж включала б українську музичну класику. Якщо не ми, то хто це робитиме? Світ вже знає українців як хороших вояків, а ще повинен знати, що ми талановиті музиканти-композитори і виконавці.

*“Ростіть, дубочки, піднімайтесь вгору,
як один із символів України – міці, незламності,
сили і стійкості нашого народу!”*

На чиєму боці вони працюють?

Василь ЧЕПУРНИЙ

Голова Чернігівського обласного товариства “Просвіта” імені Т. Шевченка Олександр Шевченко поширив заяву на своїй сторінці у Фейсбуці, яка частково розкриває нові повороти у справі відібрання обласною радою (читай – Ніною Лемеш) приміщення у “Просвіти”, де організація перебувала з 1992 року, а також показує причини подібного ставлення саме цієї каденції керівництва облради до найстарішої громадської організації. У час війни з Росією чиновники топчуть організацію, яка виховала бійців проти рашистської зарази, тож у чиїх інтересах вони діють? Далі буде, а зараз – заява голови ОО ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка Олександра Шевченка:

“Агенти чийого впливу хочуть знищити чернігівську “Просвіту”?

Випадково мені стало відомо, що управління комунального майна обласної ради за командою першої заступниці голови облради Ніни Лемеш провело аукціон з передачі історичного будинку “Просвіти” (вулиця Хлібопекарська, 10) в оренду. Аукціон проходив навіть не один, та все скасовувався через відсутність охочих орендувати. Бо товариство “Просвіта” ніхто не повідомляв! Аукціон виграла маловідома широкій громадськості організація “Сфера молоді”. Ви чули про таку?

А Ніна Лемеш чула, бо це через неї проходили кошти і при скандальному звільненні Ніни Лемеш з посади начальниці обласного департаменту молоді та спорту ця ГО фігурувала... Тепер випливла знов.

Нагадую, що чернігівська “Просвіта” орендувала садибний будинок по вулиці Хлібопекарській, 10, з початку 1990-х років, забезпечила ремонт фасаду і всередині, встановила двоє металевих художньо виконаних воріт, зробила відмостку тощо.

А головне – “Просвіта” була в основі державотворення на Чернігівщині, видаючи газети й журнали, відкриваючи першу українську книгарню, проводячи лекції, походи, концерти, поширюючи правду про українську історію та культуру. Неоціненний внесок чернігівської “Просвіти” в боротьбі за українську мову. Зрештою, багато юнаків, вихованих “Просвітою”, стали в перші ряди захисту України з початком російсько-української війни 2014 року, троє з них полягли за незалежність України.

То питається в задачі: якщо чиновники облради цілеспрямовано відбирають у “Просвіти” приміщення – на чиєму боці у війні вони працюють?”

“Шевченко єднає Україну”

Ранок подарував сумчанам дивовижну блакить і яскраве сонце! Після похмурих днів і дощів йому радієш особливо!

Ганна ПЕТРЕНКО
Фото **Федора НАУМКА**

О десятій ранку у сумському сквері біля пам’ятника Тарасу Григоровичу Шевченку святково зібралися люди. Серед них: ініціатор зібрання — заступник начальника Державної екологічної інспекції Сумської області Олександр Михайлович Уваров, заступник директора Комунального підприємства “Зеленбуд” Андрій Олександрович Матрос та голова Сумського обласного товариства “Просвіта” Олексій Григорович Шевченко разом з активістами-природолюбами названих організацій.

О. М. Уваров нагадав присутнім про прекрасну традицію, яка останніми роками з’явилася в Україні і вже кілька років проводиться під егідою Державної екологічної інспекції та має назву “Шевченко єднає Україну”. Проходить вона скрізь, окрім Криму та окупованих територій. Цього року міськрада пішла назустріч ентузіастам і дозволила посадити дубочки у сквері біля пам’ятника Т. Шевченку.

Саджанці надійшли “Новою поштою” із села Будище Звенигородського району Черкаської області, де росте “дуб Шевченка”. Під цим дубом, неподалік колишньої садиби пана Енгельгардта, молодий Тарас, будучи козачком, любив малювати і, за легендою, ховав малюнки в його дуплі. Сіянці (жолуді) зібрали і висадили у розсаднику Звенигородського лісництва.

Усього замовили 33 саджанці. По 11 відправили ще в міста Охтирка та Тростянець.

Я уже не пам’ятаю, коли так радісно і так дружно працювалось з людьми, серед яких, крім своїх просвітян, і люди з інших організацій. Треба було бачити, з якою любов’ю садили кожен дубочок, як обкладали ямки зеленим віночком із дерну. Я не втрималась і попросила сама посадити свій дубочок, ямки, правда, викопали чоловіки. Дбайливо обгородили кожне деревце і зав’язали стрічки...

А оскільки наша “Просвіта” поряд, то домовилися з присутніми, що беремо шефство над саджанцями, будемо доглядати і поливати...

Ростіть, дубочки, піднімайтесь вгору, як один із символів України – міці, незламності, сили і стійкості нашого народу!

“Найбільший урок у світі”

У Дніпрі відбулася конференція міжнародної молодіжної організації AIESEC, присвячена проєкту для молоді “Найбільший урок у світі”. Це молодіжна ініціатива, яку створили Project Everyone та UNICEF з метою надихнути молодь і дітей на позитивні зміни у світі.

У рамках конференції пройшла зустріч зі спеціальним гостем – головою Січеславської “Просвіти” Сергієм Тютюнником.

Пан Сергій поділився досвідом роботи з внутрішньо переміщеними особами (ВПО) та розповів про співпрацю в цій сфері громад і недержавних організацій.

Сергій Тютюнник зазначив: “Співпраця між громадами та недержавними організаціями є важливою для соціалізації та адаптації ВПО. У своїй діяльності Січеславська “Просвіта” розробляє освітні проєкти та ініціативи, надає психологічну та культурну підтримку ВПО”.

Сергій Тютюнник також наголосив на ролі влади та ресурсів для громадських ініціатив у підтримці ВПО. Учасники заходу обговорили різні аспекти співпраці між громадами, недержавними організаціями та владою, що сприяють розвитку українського суспільства та зміцненню спільнот.

Захід пройшов у дружній атмосфері, а його учасники дізналися більше про важливість соціалізації та адаптації ВПО.

Січеславська “Просвіта”

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

До уваги читачів “Слова Просвіти”!

Переглянути і завантажити всі цьогорічні номери газети “Слово Просвіти” в pdf-форматі можна у Вікісховищі за посиланням:
https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Slovo_Prosvity,_2023

Перейти до pdf-архіву попередніх років можна, скориставшись спеціальним навігаційним шаблоном, що розміщений над файлами в категорії Вікісховища.

Потрапити в архів “СП” на Вікісховищі можна також зі сторінки “Слова Просвіти” у Вікіпедії. Посилання на нього розміщене в інформаційному шаблоні в правій частині сторінки.

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова)
Павло МОВЧАН
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ГОЛОМША
Юрій ГАНДЗЮК
Галина ДАЦЮК
Євген БУКЕТ

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
279-39-55

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016 23017